

Buitenspel

Over jeugdparticipatie op de Playground

Nienke van der Meij

24 november 2008

Buitenspel

Over jeugdparticipatie op de Playground

Masterthesis Culturele Antropologie

Multiculturalisme in vergelijkend perspectief

Faculteit der Sociale Wetenschappen

Universiteit Utrecht

Begeleider: Lotje Brouwer

Nienke van der Meij

Studentnummer: 3192334

N.vandermeij@students.uu.nl

November 2008

Voorwoord

Het is het schilderij “*De omgekeerde wereld*” van Pieter Brueghel waar de Playgrounds mij aan deden denken. Hoe langer je naar dit schilderij kijkt, hoe meer spreekwoorden je in het schilderij kunt ontdekken. Precies zo is het ook op de Playgrounds geweest. Hoe langer ik op de Playgrounds was, hoe meer ik van de sociale interacties heb kunnen zien, horen en beleven, en vooral, hoe meer ik er van begrepen heb. Het zijn de kinderen en jongeren waarmee ik heb gevoetbald, gebasketbald, getennist, rondgefietst en rondgehangen, die mijn onderzoek hebben gemaakt tot wat het was: een fantastische uitdaging van begin tot eind. Dank daarvoor. Daarnaast ben ik de begeleiders van de Playgrounds zeer dankbaar voor hun openheid en vertrouwen.

Zowel het onderzoek als het schrijven van deze thesis is een bijzonder mooie ervaring geweest die zo mooi heeft kunnen zijn door alle lieve mensen die ik om mij heen heb. Het is hun aanwezigheid – dichtbij, op afstand en in gedachten – geweest wat het zo mooi heeft kunnen maken. Met een grote lach op mijn gezicht denk ik terug aan de goede gesprekken onder het genot van talloze overheerlijk koppen koffie, lunch en fijne avondmaaltjes, de brainstormsessies tot diep in de nacht, de vele schaterlachmomenten, de prachtige plekjes om in alle rust te kunnen typen, het onuitputtelijke enthousiasme op alle fronten, en niet te vergeten de rust die zij aan al deze fronten hebben geboden – in voor- en tegenspoed. Daarnaast gaat mijn dank uit naar mijn begeleiders die, met hun betrokkenheid, tips en adviezen, goede richting hebben weten te geven aan mijn onderzoek en het schrijfproces dat hierop volgde. Last but certainly not least, gaat er mijnerzijds veel bewondering uit naar de persoon die dit jaar nóg mooier heeft gemaakt dan het eigenlijk al was. Van begin tot eind is het een prachtige en bijzondere ontdekkingsreis geweest – met en van hoofd, maar vooral hart...

Nienke van der Meij
Utrecht, november 2008

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1. Inleiding: Sociale insluiting door participatie	5
1.1 De harde multiculturele werkelijkheid	6
1.2 Maatschappelijke participatie als remedie	10
1.3 Sport als integrerend instrument	12
1.4 Sociaal-kritische kanttekeningen	14
1.5 Methodologische verantwoording	15
1.6 Opbouw thesis	16
2. In of uit? Etniciteit als arbiter	18
2.1 De Playground als territorium	20
2.2 Etniciteit als onderscheid	22
3. Sekse, leeftijd en kwaliteit	31
3.1 Sekse: Meiden met en zonder ballen	31
3.2 Leeftijd: Het 'Calimero-construct'	35
3.3 Kwaliteit: Voetbalkunst als troef	38
4. Participatie en insluiting als uitdaging	43
4.1 De rol van begeleiding	43
4.2 Van primaire naar functionele identificatie	46
4.3 Begeleiding buitenspel	49
5. Conclusie	53
Bibliografie	59
Bijlage 1: Methodologische verantwoording en reflectie	66

1. Inleiding: Sociale insluiting door participatie

Het is stil, verdacht stil, wanneer ik in Overvecht vanaf de brede Gambiadreef linksaf de smalle Marokkodreef in fiets. Deze stilte verbaast me. Ik fiets verder over de Marokkodreef en laat de flat die aan mijn rechterhand hoog boven mij uittorent, voor wat hij is. Tussen de bosjes door probeer ik een glimp op te vangen van het geasfalteerde veldje. Het zicht is slecht en ik zie nog niemand. Doch, de schijnbare stilte wordt al gauw opgevuld door een zacht getik dat duidelijker wordt naarmate ik dichterbij kom. De mij zo vertrouwde geluiden van een bal die door rake trappen met een knal terugstuitert van het hoge zwarte hekwerk of de spijlen van de goaltjes waar hij tegenaan is geschoten, zijn vervangen door een ander geluid. Ook de onuitputtelijke stroom kreten als “Hier!”, “Ik sta vrij!”, Ego, speel die bal!”, “goal! en “één-nul!” ontbreken. “Tik-tik-tik-tik” is alles wat ik hoor. Dan zie ik door de bosjes heen een paar schimmen staan. Hun hoofdjes bewegen gelijktijdig van links naar rechts. Ze staan rondom de tafeltennistafel aan de rand van het veldje dat er verder verlaten bijligt. Het lijkt erop dat er een potje tafeltennis in volle gang is. Nadat ik de bosjes voorbij ben gefietst, waar een fietspad Park de Gagel doorkruist, sla ik linksaf het voetpad op dat direct langs het veldje, de Playground, loopt. Ik stap van mijn fiets af, zet hem tegen de gele prullenbak die naast het voetbalveldje staat, sluit hem af en richt me vervolgens op om naar het schouwspel te kijken van de zeven jongetjes die zich rond de tafeltennistafel hebben verzameld. De drie jongetjes die in volle concentratie een fanatiek potje tafeltennis 2-tegen-1 spelen, zijn tussen de 9 en 11 jaar oud en van Nederlandse komaf. Ik heb ze nog nooit eerder op de Playground gezien. De vier jongetjes die langs de tafel staan ken ik. Het zijn Anouar, Tarik, Yessin en zijn kleinere broertje Ennes.¹ Ze zijn allen tussen de 8 en 13 jaar oud, van Marokkaanse afkomst en ze horen allemaal bij de “harde kern”² die vrijwel iedere dag op de Playground is om te voetballen. Ook vandaag zijn ze er eigenlijk om te voetballen, maar hebben geen bal. “Tik-tik-tik-tik-tik-smash!” Het potje tafeltennis gaat door, maar het duurt niet lang of Anouar besluit zijn bal thuis, in de hoge flat op de Marokkodreef die uitkijkt op de Playground, op te halen om toch te voetballen. Hij loopt met rustig tred richting de flat. Ook Tarik distantieert zich van het groepje en rent wat over de Playground rond, in afwachting van Anouar met de bal. “Jullie rothollanders mogen niet meedoen met voetbal!” roept hij opeens. “Tik-tik-tik-tik-stilte.” Het balletje rolt verder op de grond. “Wat zei je?”, roept Michael boos

---

¹ Om de privacy van mijn respondenten zo zorgvuldig mogelijk te waarborgen, heb ik alle namen in deze thesis gefingeerd.

² De “harde kern” is een groepje van zeven jongetjes tussen de 8 en 13 jaar oud. Deze term zal in de rest van deze thesis dan ook gehanteerd worden om dit groepje aan te duiden. Vrijwel al deze kinderen waren tijdens mijn onderzoek iedere dag op de Playground te vinden – weer of geen weer.

terug. Met grote graagte herhaalt Tarik op uitdagende toon: “Jullie rothollanders mogen niet meedoen met voetbal!”. Michael loopt vuurrood aan van woede en gooit zijn tafeltennisbatje met een ongecontroleerde zwaai op de tafeltennistafel en zet de aanval op Tarik in. Hij duwt, slaat en trapt, maar Tarik blijft kalm, weert af en loopt vervolgens met een provocerende grijns op zijn gezicht weg uit het gevecht. Michael roept hem, ziedend van boosheid, na: “Flikker op, gore vieze klootzak flikker!”. Zonder op of om te kijken loopt Tarik naar de tafeltennistafel en roept, wanneer hij zich weer bij zijn vriendjes rondom de tafeltennistafel heeft gevoegd: “Jullie noemen ons toch ook kankermarokkanen!”. Michael staat met verbeten gezicht op het veldje. In stilte loopt hij weer terug naar de tafeltennistafel en grist zijn batje van tafel. Zijn vuurspuwende ogen zijn stijf op de tafeltennistafel gericht. Zijn vriendjes, die net als Yessin en Ennes in stilte naar het schouwspel hebben staan kijken, staan met de batjes in hun handen klaar om het potje tafeltennis te hervatten. “Tik-tik-tik-tik-tik!” Het spelletje gaat door, maar de spanning is te snijden tussen beide groepjes en in stilte worden de messen geslepen.³

1.1 De harde multiculturele werkelijkheid

Kankermarokkanen, kutmarokkanen, kaaskoppen en rothollanders; het zijn allen termen die de laatste jaren geregeld in de mond zijn genomen door velen, zowel door burgers als door politici. Zo ook door deze spelende kinderen op dit Utrechtse sportveldje, dat een Playground van de Richard Krajicek Foundation is. Deze Playground heeft een multicultureel karakter – het is net een micromulticulturele samenleving.⁴ Sociale processen van gemeenschapsvorming en in- en uitsluiting manifesteren zich hier onverhuld. Processen van in- en uitsluiting zijn op zijn eenvoudigst gezegd sociale processen waarbij ‘al dan niet bewust onderscheid wordt gemaakt in groepen die ergens wel of juist niet bij kunnen, mogen en/of willen horen (Schuyt 1997) en bepaalde privileges genieten dan wel belemmeringen ondervinden’ (Elling 2002: 23). Ook in de Nederlandse samenleving, zijnde een multiculturele samenleving, zijn dergelijke

---

³ 30-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

⁴ De Playground kan als micro-multiculturele samenleving aangeduid worden omdat er kinderen en jongeren met verschillende culturele en etnische achtergrond aanwezig zijn en interacteren. Het is echter geen realistische afspiegeling van de Nederlandse samenleving, daar het een meerderheid van Marokkaanse kinderen en jongeren is die zich meestal op deze Playground bevindt. Dit doet echter niets af aan het multiculturele karakter – er is nog steeds sprake van culturele verscheidenheid doordat ook niet-Marokkaanse kinderen zich regelmatig op de Playground bevinden.

processen prominent aanwezig. Dit drukt, gewenst of ongewenst, een stempel op de samenleving.

Een multiculturele samenleving wordt ook wel gedefinieert als ‘a...society that includes several cultures or cultural communities with their own distinct systems of meaning and significance and views on man and the world’ (Parekh 2000: 142). De culturele diversiteit binnen de maatschappij roept vragen op over de inrichting van de samenleving, over de plaats van verschillende culturele minderheidsgroepen en hoe hiermee om gegaan dient te worden. Multiculturalisme wordt ingezet als normatieve doctrine om een antwoord op deze vragen te geven. Het geeft handen en voeten aan de multiculturele werkelijkheid.

In Nederland heeft zogenaamd *mosaic multiculturalism* jarenlang invulling gegeven aan het beleid ten aanzien van de multiculturele samenleving. De samenleving wordt in dit geval gezien als een groot mozaïek van een verscheidenheid aan duidelijk begrensde culturele entiteiten. Filosoof Amartya Sen (2006) spreekt ook wel *plural monoculturalism*, omdat deze entiteiten of culturele gemeenschappen wel *samen* in de samenleving leven, doch vooral *naast* elkaar leven. Het *mosaic multiculturalism* zoals Nederland het kent, heeft zijn wortels voornamelijk in het principe van tolerantie dat jarenlang het stokpaardje van Nederland is geweest. Het werd gezien als de succesformule voor de multiculturele samenleving, en op basis van dit principe heeft Nederland zichzelf dan ook als het voorbeeld van een succesvolle multiculturele samenleving geprofileerd. Volgens dit principe wordt een beroep gedaan ‘op het recht van iedereen om zijn leven in te richten zoals hij zelf wil, zolang hij de belangen en welzijn van anderen niet schaadt’ (Griffioen 2002: 129). Hierbij wordt cultuur als de primaire basis voor persoonlijke identificatie gezien. Concreet heeft dit ertoe geleid dat voornamelijk wettelijke en politieke integratie hoog op de politieke agenda hebben gestaan, terwijl structurele en sociaal-culturele integratie de ondergeschoven kindjes waren. Formeel burgerschap en gelijkheid van burgers voor de wet waren dus belangrijker dan de participatie van immigranten in verschillende sectoren en instituties van de samenleving, hun inter-persoonlijke contacten met leden buiten de eigen groep en het overnemen van gedragspatronen die gangbaar zijn onder de autochtone Nederlandse bevolking (Junger-Tas 2002: 251).

De komst van velerlei minderheidsgroeperingen naar Nederland, in combinatie met het tolerantiebeleid, heeft ertoe geleid dat een grote variëteit aan culturele gemeenschappen binnen de landsgrenzen is ontstaan die vooral *naast* elkaar leefden en weinig interacteerden. Daar iedere culturele gemeenschap haar basis vindt in een eigen cultureel compromis, ontbrak het de Nederlandse samenleving aan een algemeen geaccepteerd en inclusief cultureel compromis. Men spreekt van een cultureel compromis wanneer de actoren in een gemeenschappelijke omgeving overeenstemming bereiken over waarden en hoe betekenis gegeven dient te worden aan de sociale wereld (Wimmer 2002: 33).

Het ontbreken van een algemeen en inclusief cultureel compromis, heeft met verloop van jaren behoorlijk wat onvrede en spanningen binnen de samenleving met zich meegebracht. De toename van verschillende culturele gemeenschappen binnen de Nederlandse maatschappij als gevolg van de toestroom van immigranten, is door veel autochtone Nederlanders ervaren als een bedreiging voor de Nederlandse cultuur en samenleving. Het voelen van bedreiging gaat volgens Andreas Wimmer (2002) meestal gepaard met *social closure*. Dit houdt in dat er grenzen worden opgeworpen door, in dit geval, de autochtone Nederlandse bevolking. Door deze grenzen wordt aangegeven waar hun cultureel compromis begint en eindigt en wie er wel en niet tot de *ingroup* behoren. Hierdoor ontstaat een situatie van “wij” versus “zij” – de autochtonen versus de allochtonen. Generalisering, categorisering en stereotyperingen worden hierbij niet geschuwd om te bepalen wie de *insiders* en wie de *outsiders* zijn. Anti-multiculturalisten zoals Paul Scheffer (2000), Cliteur (2002) en Schnabel (2002), deden een duit in het zakje. Zo leverde Paul Scheffer in zijn spraakmakende artikel, ‘Het Multiculturele Drama’, forse kritiek op het gevoerde tolerante integratiebeleid en pleitte voor Nederland als monocultuur (Scheffer 2000; Koenis 2003). Immigranten worden in dat geval geacht zich volledig aan te passen en te voegen naar de Nederlandse cultuur. Indien zij, de immigranten, hier niet toe bereid zijn, dan dienen ze vertrekken.

Door de bedreiging die de “ander” is gaan vormen voor de autochtone Nederlanders, hebben velen van hen gehoor gegeven aan de monoculturalistische visie van de anti-multiculturalisten. Deze verharding heeft aan de zijde van minderheidsgroeperingen frustraties teweeg gebracht. Door de opgeworpen grenzen is

sociale uitsluiting voor hen een onontkoombare realiteit geworden. Ondanks het feit dat velen van hen Nederlands formeel burgerschap hebben verworven, werd hen de mogelijkheid tot *entry* – de mogelijkheid om toe te treden tot de Nederlandse *ingroup* – ontnomen door de generalisering, categorisering en stereotyperingen. Als reactie hierop hebben velen ervoor gekozen om over te gaan op een *exit* strategie. Zij zetten zich daarbij af tegen de *ingroup* en het cultureel compromis waar zij van worden uitgesloten (Wimmer 2002). Dit, op zijn beurt, heeft de autochtone Nederlanders juist weer meer aanleiding gegeven om grenzen op te werpen en deze te bestendigen voor migrantengroepen. De perfecte voedingsbodem voor het ontstaan van een vicieuze cirkel van maatschappelijk spanningen en conflict was hiermee gelegd.

Door deze oplopende spanningen in de samenleving is de angst voor maatschappelijke fragmentatie langs de lijnen van de aanwezige culturele gemeenschappen opgeleefd. De moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh deed het conflict verder oplaaien. De noodklokken werden geluid – de tijd voor drastische veranderingen was aangebroken. Het tolerantiebeleid is hierbij verder onder vuur komen te liggen. Nadruk ligt hierbij op sociale insluiting in plaats van sociale uitsluiting. Het principe van tolerantie is op de schop gegaan en *mosaic multiculturalism* is in de prullenbak verdwenen. Een nieuw multiculturalisme is ontsproten waarin alle aandacht uitgaat naar interculturele dialoog, zodat een nieuw cultureel compromis kan worden bewerkstelligd waar iedereen in de samenleving zich in kan vinden en sociale insluiting een feit wordt. Kortom, door een meer inclusief cultureel compromis na te streven, werd gehoopt dat de frictie binnen de samenleving verholpen zou kunnen worden.

Het gereïficeerde, essentialistische cultuurbegrip dat inherent is aan *mosaic multiculturalism*, heeft dus plaats gemaakt voor interculturele dialoog. Zowel Benhabib (2002), Taylor (1994) en Parekh (1994) zijn promotors van deze nieuwe inslag. De grenzen van culturele gemeenschappen worden in deze nieuwe multiculturalistische visie niet langer benadrukt en als onveranderlijk beschouwd. Door interculturele dialoog worden deze grenzen juist blootgesteld aan mogelijke verandering (Benhabib 2002: 7, 8; Baumann 1999: 118, 122). Noodzakelijkerwijs heeft zich hierbij ook een omslag in de conceptuele benadering van identiteit en identificatie voorgedaan. Culturele identiteit en cultuur als primaire identificatie hebben het daarin moeten afleggen tegen het idee dat

iedere persoon de mogelijkheid heeft om zich op verschillende wijzen te identificeren, afhankelijk van de situatie en context waarin deze persoon zich bevindt (Baumann 1999; Benhabib 2002; Sen 2006; Wimmer 2002). De Nederlandse Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) sluit zich hier in het rapport “*Identificatie met Nederland*” volledig bij aan. Hierin wordt gesteld dat ‘meervoudige, gelaagde identificaties [...] een empirisch feit in de moderne tijd [zijn]’, en dat ‘de mate waarin sprake is van identificatie met relevante anderen en/of met de samenleving als geheel [...] afhankelijk [is] van vele factoren en kan variëren in tijd en plaats’ (WRR 2007: 46, 47). Identificatie en identiteit zijn dus fluïde concepten geworden en hebben een situationele, contextuele en functionele waarde toebedeeld gekregen. Individuen krijgen door een dergelijk identiteitsbegrip de vrijheid zich te distantiëren van een bepaalde groep en zich, indien gewenst, te identificeren en aan te sluiten bij een andere groep – ook wel *freedom of exit and association* genoemd (Benhabib 2002).

De vertaalslag naar een concreet uitvoerbaar integratiebeleid van deze nieuwe multiculturalistische visie en het daarmee gepaard gaande veranderde identiteitsbegrip, is reeds gemaakt. De nadruk is van wettelijke en politieke integratie naar structurele en met name sociaal-culturele integratie verschoven. Gehoopt wordt dat hierdoor een inclusiever cultureel compromis gerealiseerd kan worden, waardoor sociale uitsluiting plaats kan maken voor sociale insluiting en maatschappelijke fragmentatie het hoofd geboden kan worden. Hierin heeft maatschappelijke participatie een belangrijke rol toebedeeld gekregen en is hoog op de politieke agenda komen te staan.

1.2 Maatschappelijke participatie als remedie

Maatschappelijke participatie is het toverwoord geworden in de strijd tegen fragmentatie van de multiculturele samenleving. Het heeft, zo wordt verondersteld, een positieve invloed op de sociale cohesie van de multiculturele samenleving. Sociale cohesie is ‘de interne bindingskracht van een sociaal systeem (een gezin, een groep, een organisatie, een universiteit, een stad, een samenleving als geheel)’, en wordt ook wel de “lijm” of het “cement” van de samenleving genoemd (Schuyt, 1997: 18). Naarmate er meer contact plaatsvindt tussen van elkaar verschillende mensen, zal interetnische solidariteit

toenemen, zo wordt verondersteld in navolging van de contacthypothese (Putnam 2007: 141). Het contact tussen mensen die “anders” zijn is hierbij het voornaamste. Hierdoor kan culturele dialoog gefaciliteerd worden en wordt ruimte geboden voor functionele identificatie. De WRR stelt dat ‘functionele identificatie [...] tot stand [komt] op het moment dat mensen niet primair als lid van een etnische groep worden gezien, maar als individu met uiteenlopende functionele verbindingen’ en [ontstaat] functionele identificatie [...] als mensen een gemeenschappelijk belang hebben en waar sprake is van wederzijdse afhankelijkheid’ (WRR 2007). Charles Taylor geeft het net een andere, doch vergelijkbare, draai en verwoordt het als volgt: ‘It’s a kind of common space...in which people who never meet understand themselves to be engaged in discussion and capable of reaching a common mind’ (Taylor 2004: 85). *Common space* biedt de mogelijkheid tot functionele identificatie en wordt in het huidige beleid voornamelijk in het sociale en recreatieve spectrum gezocht en gecreëerd. Naast de verwachte positieve invloed van functionele identificatie door maatschappelijke participatie, wordt verondersteld dat het ook een gevoel van *belonging* – een gevoel van toebehoren aan de maatschappij – kan bewerkstelligen waardoor het een tegenwicht kan bieden tegen de gevreesde negatieve maatschappelijke gevolgen van multiculturaliteit zoals fragmentatie en instabiliteit (Tully 2002; Woldering 2006; Junger-Tas 2002).

Het lijkt allemaal zo simpel. Niets lijkt de gewenste sociaal-culturele integratie nog in de weg te staan. Doch, zo eenvoudig is deze taak van de Nederlandse overheid niet. Hoewel het de multiculturele werkelijkheid is waar door middel van maatschappelijk participatie handen aan voeten aan wordt gegeven, is het juist de diversiteit zelf die een belemmering vormt om tot participatie te komen. ‘Diversiteit lijkt van ons allemaal schildpadden te maken die in hun schulp kruipen’, zo stelt Robert Putnam, politiek wetenschapper en professor aan Harvard University (Putnam, 2007). Het stimuleren van mensen om daadwerkelijk te participeren is daardoor niet eenvoudig. Er is één significant obstakel dat hiervoor uit de weg geruimd dient te worden. Laat dat nou sociale uitsluiting zijn. Het mes snijdt klaarblijkelijk aan twee kanten. Zoals vastgesteld is het enerzijds noodzakelijk om maatschappelijk participatie na te streven om tot een gezamenlijk gedeeld compromis te komen, en daarmee sociale uitsluiting en de gevreesde maatschappelijke fragmentatie langs culturele lijnen tegen te gaan. Anderzijds

wordt maatschappelijke participatie juist belemmerd door de realiteit van het bestaan van een cultureel compromis en het proces van *social closure* dat hiermee gepaard gaat. Desalniettemin wordt deze uitdaging met overtuiging aangegaan door de Nederlandse overheid, en wordt maatschappelijke participatie op alle mogelijke manieren gestimuleerd en toegejuicht.

1.3 Sport als integrerend instrument

In het aangaan van deze uitdaging, is veel nagedacht en geschreven over de invulling die het beste aan maatschappelijke participatie gegeven kan worden, dus welke sociaalrecreatieve activiteiten het meest geschikt zijn. In navolging van de functionalistische visie op sport, is sport tot uitermate geschikt integrerend instrument benoemd. Zo stelt Robert Putnam dat er geen andere vrijetijdsbesteding is die het vertrouwen of maatschappelijk engagement zozeer bevordert als sport dat doet (Putnam 2002: 411). Het ‘zou mensen, letterlijk en figuurlijk, met elkaar laten “interageren” waardoor ze dichter bij elkaar gebracht worden, met elkaar samenwerken, vertrouwen in elkaar stellen,...de actieve deelname aan sport zou aldus inburgerend, socialiserend, integrerend, emanciperend, zingevend...werken’ (Scheerder 2004: 417). Volgens Paul Verweel, bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Utrecht heeft het delen van ervaring in sport de kracht om sociale banden te verstevigen (Verweel 2000: 22). Door de onderlinge afhankelijkheid in sport, in het bijzonder in teamsport, wordt functionele identificatie mogelijk gemaakt, zo wordt verondersteld in de functionele visie op sport. Sociale processen van insluiting zullen gemakkelijker plaatsvinden doordat primaire identificaties, zoals etnische identificatie, naar de achtergrond verdwijnen waardoor culturele dialoog wordt gefaciliteerd. Door het delen van ervaringen in sport, kunnen de verschillen die realiteit zijn in de non-sportwereld gemakkelijk geaccepteerd worden, zo is het idee (Verweel 2000: 22). De bindende en integrerende kracht van sport staat dus centraal en precies om die reden heeft sport een prominente plek ingenomen in het beleid ten aanzien van de beoogde sociaal-culturele integratie.

Speciale aandacht gaat hierbij uit naar buurtsport, want ook de buurt doet ertoe. Alles wat er in de buurt gebeurt, bepaalt onze publieke en sociale dispositie (Gowricharn

2001: 11). Volgens het WRR rapport “*Identificatie met Nederland*” zijn het juist de wijk en de buurt die de potentiële kaders vormen voor functionele identificatie (WRR 2007: 126). De aanpak van wijken is dan ook het politiek speerpunt geworden van Ella Vogelaar, voormalig Minister van Wijken en Integratie. De focus ligt hierbij op buurten gelegen in achterstandswijken. Deze wijken zijn ontstaan door hoge concentraties migranten en beperkte integratie en zijn daarmee tot frontlinies van de multiculturele samenleving benoemd (Vogel 2005). Ze worden gekenmerkt door sociaaleconomische achterstand met een verscheidenheid aan problemen zoals werkloosheid, armoede, criminaliteit en verslaving, met funeste gevolgen voor sociale integratie (Duyvendak 2001; Uitermark 2003). Buurtsport wordt in toenemende mate gezien als middel om hier het hoofd aan te bieden. Het kan helpen om achterstandswijken tot prachtwijken te maken, zo stelt Erica Terpstra, huidige voorzitter van NOC*NSF en voormalig staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Annema 2007).

De Richard Krajicek Foundation (RKF) is een van de vele organisaties die, in overeenstemming met deze nieuwe inzichten, middels sportstimulering investeren in het vergroten van de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van achterstandswijken (Gijsberts 2005: 94). Haar doelstelling is ‘het stimuleren van sport activiteiten, in een sociaal veilige situatie, voor jongeren in die wijken waar de mogelijkheden beperkt zijn’ (RKF 2004: 4). Om deze doelstelling te bewerkstelligen heeft de RKF verschillende sportveldjes, zogenaamde Playgrounds, in achterstandswijken aangelegd waarop jongeren uit de buurt kunnen deelnemen aan begeleidde sportactiviteiten, maar waar zij ook zelfstandig kunnen sporten. De Playgrounds van de RKF zijn lokale plekken waar jongeren en kinderen bij elkaar komen met een gezamenlijk, gedeeld doel: samenzijn, -spelen en -sporten. Charles Taylor zou de Playgrounds op die grond ook wel *topical common spaces* noemen – de Playground is een plek waar functionele identificatie met “anderen” uit de buurt gefaciliteerd wordt (Taylor 2004: 86). De gedachte is dat de leefbaarheid en omgeving door de investeringen van de RKF zullen verbeteren, wat een positief effect heeft op de sociale binding en integratie van kinderen in de samenleving (Junger-Tas 2002: 264). Het zal de sociaal-culturele integratie ten goede komen door een toename van sociale insluiting en sociale cohesie.

In de doelstelling van de RKF gaat speciale aandacht uit naar kinderen en jongeren. Onderzoek heeft uitgewezen dat sociale vaardigheden en vriendschappen voor kinderen rond 11 of 12 jaar oud zeer belangrijk zijn voor latere sociale adaptatie (Huston 2006: 9). Participatie van kinderen in extracurriculaire activiteiten is daarmee de belangrijkste voorganger voor participatie op latere volwassen leeftijd, en zoals eerder vastgesteld, wordt sport beschouwd als een uitermate geschikte extracurriculaire activiteit hiervoor (Putnam 2000: 405). Daarnaast kunnen de Playgrounds een belangrijke functie vervullen voor de jongeren uit achterstandswijken. De grote sociaaleconomische achterstand in de wijk, een hoge concentratie van minderheden en werkeloosheid, hebben een negatief effect op sociale controle in de wijk en een positief effect op het niveau van criminaliteit (Sampson 1997; Sampson 1999). Met name het gebrek aan sociale controle door het ontbreken van sociale binding met de buurt en de maatschappij werkt criminaliteit in de hand. De RKF, zijnde een informele sociale institutie, hoopt de jongeren uit deze wijken door middel van deelname aan sportactiviteiten op de Playgrounds aan de samenleving te binden. Behalve sociaal-culturele integratie zal dit ook de bestrijding van criminaliteit ten goede kunnen komen (Junger-Tas 2002).

1.4 Sociaal-kritische kanttekeningen

De Playgrounds van de RKF zijn dus een praxis van het huidige multiculturalisme. Echter, zoals eerder vastgesteld, is de Playground ook een soort micromulticulturele samenleving. Juist door dit multiculturele karakter van de Playground kunnen enkele sociaal-kritische kanttekeningen worden geplaatst bij de visie van de overheid en de RKF. Een Playground kan namelijk, in tegenstelling tot de insluiting waarnaar gestreefd wordt, ook een voedingsbodem zijn voor processen van sociale uitsluiting. Het voorbeeld waarmee dit hoofdstuk geopend werd laat dit treffend zien. Sport fungeert in dat geval juist als versterker van de dominante waarden, normen en uitsluitingprocessen die in de samenleving van kracht zijn. Volgens de sociaal-kritische visie op sport, is het sportveld een plek bij uitstek voor sociale differentiatie en sociale ongelijkheid, waarin variabelen zoals leeftijd, etniciteit en sekse een belangrijke rol spelen. Sport wordt juist gezien als spiegel of vergrootglas van de samenleving (Elling 2002: 60; Scheerder 2004: 421;

Bourdieu 1978; Bottenburg 1996; Tamboer 2000; Vanreusel 1992). Als processen van sociale uitsluiting een prominente rol spelen op de Playground, zal dit zondermeer negatieve invloed hebben op de participatie van kinderen en jongeren, afhankelijk van hun etniciteit, sekse en leeftijd. Van functionele identificatie en interculturele dialoog zal dan geen sprake zijn door het gebrek aan participatie ten gevolge sociale uitsluiting. Het idee om middels participatie in buurtsport sociaal-culturele integratie te bewerkstelligen, zal dan ondermijnd worden. Klaarblijkelijk snijdt het mes ook op de Playground aan twee kanten. De vraag is welke kant het scherpst is – sociale insluiting door participatie of belemmerde participatie door sociale uitsluiting? Om daar een antwoord op te geven, heb ik op twee Playgrounds onderzoek gedaan naar de factoren die van invloed zijn op de motivatie van kinderen en jongeren om wel of niet te participeren in de activiteiten die plaatsvinden op de Playground. Daarbij heb ik mij voornamelijk verdiept in de sociale processen die van kracht zijn op de Playground en hun invloed op de participatie van kinderen en jongeren op de Playground.

1.5 Methodologische verantwoording

Om mij te verdiepen in de sociale processen die zich op de Playground manifesteren, heb ik mij vier maanden lang als onderzoeker ondergedompeld in het wel en wee van twee Utrechtse Playgrounds: Playground de Gagel en Playground Abstederdijk. Om optimaal inzicht te verkrijgen in sociale processen die van invloed zijn op de motivatie van jongeren om wel of niet te participeren op de Playground, heb ik ervoor gekozen om middels participerende observatie een *emic perspective* te nemen. Deze methode kan gedefinieerd worden als ‘het proces waarin een onderzoeker een veelzijdige en relatief lange relatie met een gemeenschap tot stand brengt en onderhoudt in een natuurlijk setting met het doel wetenschappelijk kennis over die gemeenschap te ontwikkelen’ (Boeije 2005: 55). Dit betekent dat *being there* en *hanging around* een centrale plaats hebben ingenomen in mijn onderzoek. Concreet houdt dit in dat ik iedere naschoolse

middag met kinderen en jongeren, variërend in leeftijd tussen de 4 en 18 jaar⁵, heb gevoetbald, gebasketbald, getennist, rondgerend en heb rondgehangen.⁶

Deze thesis is volledig gebaseerd op de observaties die ik tijdens mijn onderzoek heb gedaan en de gesprekken die ik heb gevoerd. Op basis van een uitgebreide analyse van mijn verworven data, heb ik als auteur de vrijheid genomen om deze data om te smelten en vervolgens tot een goed lopend verhaal te smeden. Hierdoor heb ik zowel de sociale processen en interacties tussen personen, als het antwoord op mijn onderzoeksvraag op duidende wijze kunnen weergeven. Antropoloog, journalist en schrijver Joris Luyendijk schreef in het nawoord van een van zijn boeken⁷: ‘soms blijkt je de waarheid alleen te kunnen overbrengen door deze geweld aan te doen’ (Luyendijk 1998: 233). Zonder onjuistheden te verkondigen, is mijn thesis verworden tot wat hij is – een compilatie van mijn observaties en bevindingen.

1.6 Opbouw thesis

Het eerste hoofdstuk van deze thesis begint met een korte analyse van de groepen die zich voornamelijk op de Playground bevinden. Hierop volgt een uitgebreide analyse van de plaats die etniciteit inneemt in sociale processen van in- en uitsluiting en gemeenschapsvorming. Ook zullen de gevolgen die dit heeft voor de participatie van kinderen en jongeren in activiteiten die plaatsvinden op de Playground hier aan bod komen. In het volgende hoofdstuk wordt middels een analyse van sociale processen van in- en uitsluiting op basis van sekse, leeftijd en kwaliteit, inzicht gegeven in de invloed die deze processen hebben op participatie. Door in het laatste hoofdstuk in te gaan op de rol die begeleiding op de Playground inneemt en in kan nemen, wordt inzicht gegeven in de wijze waarop deze sociale processen van gemeenschapsvorming en in- en uitsluiting,

---

⁵ Dit betekent dat zij in een essentiële fase van hun sociale ontwikkeling zitten, waarbij “erbij horen” een belangrijke plaats in hun sociale leven inneemt. Dit gegeven heb ik tijdens mijn onderzoek en het schrijven van mijn thesis te allen tijde in het achterhoofd gehouden, daar dit danige invloed kan hebben op het verloop van sociale processen van in- en uitsluiting en gemeenschapsvorming. Desalniettemin tracht ik in deze thesis de sociale processen die plaatsvinden op de Playgrounds te beschrijven en daarmee te verklaren hoe deze processen invloed uitoefenen op de participatie van kinderen en jongeren in activiteiten op de Playground.

⁶ Voor een uitgebreide methodologische verantwoording en reflectie verwijs ik naar Bijlage 1.

⁷ Luyendijk, J. (1998), *Een goede man slaat soms zijn vrouw*. Amsterdam: Uitgeverij Podium B.V.

zoals deze zich op de Playground manifesteren, kunnen worden beïnvloedt. In de conclusie zal ik aan de hand van voorgaande hoofdstukken een antwoord geven op mijn onderzoeksvraag. Daarnaast zal ik de sociale processen die zich op de Playground voordoen, terugkoppelen aan de multiculturele samenleving en de wijze waarop wordt getracht om hiermee om te gaan.

2. In of uit? Etniciteit als arbiter

Het waren de uitdrukkingen “kutmarokkanen” en “rothollanders” die ertoe leidden dat de messen zowel door de Nederlandse als door de Marokkaanse jongetjes werden geslepen op de Playground. De spanningen die tussen beide groepen heersen zijn intens en het potje tafeltennis van de Nederlandse jongetjes gaat door zonder dat er verder nog woorden worden gewisseld. Anouar doet deze spanning echter ietwat afnemen door de Playground op te lopen met zijn voetbal, die hij thuis heeft opgehaald, in zijn handen. Er kan gevoetbald worden, hetgeen de Marokkaanse⁸ jongetjes het liefst doen. Het Marokkaanse clubje loopt het voetbalveldje op. Faisel, een 11-jarig jongetje en behorend tot de “harde kern” richt zich tot Anouar en vraagt met luide stem of “de Hollanders” mee mogen doen. Zonder enig teken van twijfel, beantwoordt Anouar deze vraag met een ‘ja’. Er is niemand die hier tegenin gaat, daar de bezitter van de bal volgens de ongeschreven wetten op de Playground mag bepalen wie er wel en niet mee mogen spelen. De eerdere gespannen situatie leek een voorbode te zijn voor uitsluiting van het Nederlandse clubje, maar tegen mijn verwachting in, mogen zij toch meedoen. Zonder er lang over na te denken, gooien de Nederlandse jongetjes de tafeltennisbatjes aan de kant en lopen het voetbalveldje op. Het is echter nog geen koek en ei – de spanningen zijn nog niet uit de lucht. Er wordt drie-tegen-drie gespeeld en het Marokkaanse team speelt hierbij als vanzelfsprekend met één wissel. Van menging is geen sprake. Er wordt Marokkanen tegen de Nederlanders gespeeld – allochtonen tegen autochtonen. Ook de Playground

---

⁸ In deze thesis gebruik ik de term ‘Marokkaans’ om de jongeren die van Marokkaanse afkomst zijn te benoemen, ongeacht of zij eerste, tweede of derde generatie allochtoon zijn. De meeste kinderen zijn echter, naast hun Marokkaanse nationaliteit, in het bezit van een Nederlands paspoort en zijn in Nederland geboren. Naar aanleiding van dit gegeven zou vanuit een *etic* perspectief gekozen moeten worden om deze kinderen ‘Marokkaans-Nederlands’ te noemen. Doch, het innemen van een *emic* perspectief leidt tot het gebruik van een andere terminologie. Daar mijn bevinding op de Playground is dat deze kinderen en jongeren niet alleen door buitenstaanders als ‘Marokkaans’ worden geclassificeerd, maar ook zichzelf als ‘Marokkaans’ classificeren heb ik ervoor gekozen dit *emic* perspectief te hanteren in deze thesis. Dat deze hantering van terminologie niet uit het niets komt, blijkt wanneer Nadir, een 11-jarige jongetje – zelf ‘Nederlands-Marokkaans’ vanuit een *etic* perspectief – naar aanleiding van de aanwezigheid van etnisch van elkaar verschillende mensen op de Playground, luid over het veldje roept: “Haaaaa! Allemaal Marokkanen! En... twee Hollanders!” (*Overvecht*, 13-03-2008). Ook wanneer over de buurt en de bewoners wordt gesproken door de jongeren, classificeren zij zichzelf als Marokkaans. Daarnaast refereren zij ook naar anderen als Marokkanen, Nederlanders, Turken, Surinamers of Chinezen (*Overvecht*, 26-02-2008).

wordt klaarblijkelijk niet ontzien door de multiculturele werkelijkheid binnen de Nederlandse samenleving.

De aanhoudende vurige blikken die over en weer gaan spreken boekdelen. Vlak voordat het partijtje begint, is er toch heel even sprake van een zogenaamd *dialogic process*. De normen en waarden die op het veld zullen gelden, de regels waarmee gespeeld zal gaan worden, worden met een minimaal aantal woorden vastgesteld (Benhabib 2002: 12). Tarik gooit echter nog wat olie op het vuur. Luidkeels en provocerend schreeuwt hij “we zijn vijanden op het veld!” over het veldje.⁹ Het doet me denken aan de vermeende uitspraak van Rinus Michels ‘voetbal is oorlog’. Gezien de uitermate vijandige en strijdlustige blikken die over en weer gaan, lijkt er een kern van waarheid in te zitten. De bal wordt nagejaagd op het veldje en de teampjes strijden tegen elkaar alsof hun leven er van afhangt. Beide partijen zoeken de grenzen van de regels op en maken buitensporig veel overtredingen wat de spanningen doet oplopen. Echter, tot een handgemeen komt het niet meer. De onderlinge spanningen die voorafgingen aan dit partijtje, worden uitgevochten op het voetbalveldje – ze worden gekanaliseerd in het voetbalspel. Voor de Marokkaanse club gaat het niet alleen om winst of verlies. Voor hen hangt er meer vanaf. Voor hen is het een “thuiswedstrijd”, die zij koste wat kost niet willen verliezen. Zij behoren allemaal tot de “harde kern” en zijn vrijwel iedere dag naschools op de Playground te vinden. Terwijl de strijd doorgaat, zijn een aantal andere Marokkaanse jongetjes de Playground opgelopen en moedigen het Marokkaanse teampje vanaf de zijlijn aan. Sommigen van hen behoren, net als Yessin, Ennes, Tarik en Anouar, tot de zogenaamde “harde kern”. Anderen komen me bekend voor omdat zij zo nu en dan op de Playground zijn geweest. Weer anderen heb ik nog nooit eerder gezien. De aanwijzingen en aanmoedigingen die door de Marokkaanse jongetjes luid over het veld worden geschreeuwd mogen niet baten. De “harde kern” wordt zonder pardon van het veld gespeeld door de Nederlandse jongetjes. Na ongeveer 45 minuten gespeeld te hebben, besluiten deze laatsten dat het genoeg is geweest voor vandaag en verlaten met minimale verbale communicatie de Playground. Nog uitpuffend van het partijtje en

---

⁹ 30-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

enigszins in mineur, verdeelt de inmiddels grotere Marokkaanse groep zich weer in teams om een nieuw partijtje te spelen.¹⁰

2.1 De Playground als territorium

Zojuist benoemde ik de Playground als het territorium van de “harde kern”. Vrijwel iedere dag dat ik op de Playground aanwezig ben, kom ik er dezelfde groep kinderen en jongeren tegen. Zij komen uit de buurt en komen naar de Playground om te voetballen of om wat rond te hangen. Amir, een sportbegeleider die zelf in de flat naast de Playground woont, vertelt mij tijdens een informeel gesprek dat deze groep min of meer beslag heeft gelegd op de Playground: “Er zijn allemaal Marokkanen hier, en die klitten allemaal aan elkaar vast. Ze worden echt een groep die heel dicht is. Het is echt hun territorium geworden.”¹¹ Amir’s nadruk op het feit dat het allemaal Marokkanen zijn is een essentieel gegeven om grip te krijgen op de sociale processen die zich hier afspelen en om deze te duiden. Het is een feit dat de groep die bijna dagelijks naar de Playground komt, voornamelijk bestaat uit Marokkaanse kinderen en jongeren, een paar uitzonderingen daar gelaten. Hun etniciteit hebben zij als gemene deler. De jongeren en kinderen maken allemaal deel uit van de Marokkaanse gemeenschap in Nederland, welke een zogenaamde *imagined community* is (Anderson 1991). Volgens Benedict Anderson, is een dergelijke gemeenschap *imagined* omdat, ondanks het feit dat de meeste leden elkaar niet kennen, horen of zien, en ook niet zullen leren kennen, horen of zien, ieder lid toch een gevoel van gemeenschappelijkheid heeft en zich één voelt met de andere leden (Anderson 1991: 6). Binnen deze Marokkaanse gemeenschap is ook sprake van een cultureel compromis op basis waarvan *insiders* en *outsiders* worden gedefinieerd en waar door middel van *social closure* de grenzen van de groep worden bepaald. Gevoelens van verbondenheid die binnen deze grote gemeenschap bestaan, zijn veelal gebaseerd op etnische identificaties die de leden van de gemeenschap erop nahouden.

De groep kinderen en jongeren die zich regelmatig samen op de Playground bevinden behoren tot de Marokkaanse gemeenschap, maar is op zichzelf geen *imagined*

---

¹⁰ 30-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

¹¹ Informeel interview met sportbegeleider Amir; 04-06-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

community. In tegenstelling tot de leden van een *imagined community*, zien en horen zij elkaar vrijwel iedere dag. Deze groep kan het best omschreven worden als een *peergroup*. Kenmerkend voor een *peergroup* is dat de leden een dicht netwerk vormen en elkaar niet thuis opzoeken maar elkaar wel regelmatig in openbare ruimtes treffen, waar zij gezamenlijk een claim op leggen (Blokland-Potters 2002: 86, 87). Deze Marokkaanse kinderen en jongeren treffen elkaar dan ook vrijwel iedere dag op de Playground. Deze is verworden tot hun territorium. In de vroege middag maakt voornamelijk de “harde kern” er de dienst uit, en later op de dag nemen de wat oudere jongens en meiden het stokje van de “harde kern” over. Het zijn jongens en meiden tussen de 4 en 19 jaar oud, met een meerderheid aan jongens. Zij maken allen deel uit van de *peergroup* en behoren allen tot de *ingroup* die zijn basis vindt in een gezamenlijk culturele compromis. Interne sociale cohesie, ook wel *bonding* genoemd, houdt de groep bij elkaar (Putnam 2000: 22; Bolt 2005: 15, 16). Dat deze *peergroup* een claim legt op de Playground is niet geheel verwonderlijk. Interne sociale cohesie, zoals zich dit ook binnen de *peergroup* op de Playground manifesteert, wordt gekenmerkt door het trekken van symbolische grenzen. Dit gaat vaak gepaard met het opwerpen van tastbare territoriale grenzen om zo een gevoel van toebehoren, *belonging*, en identiteit te bewerkstelligen (Barth 1969: 15; Forrest 1999; Wilton 1998: 178). De Playground is de belichaming van de symbolische grenzen van de *peergroup* – zoals eerder gezegd: de Playground is hun domein, hun territorium. De leden van de *peergroup* hebben een gevoel van *belonging* bij deze plek – ze voelen zich er thuis. Om *belonging* te bewerkstelligen, dient er echter sprake te zijn van processen van in- en uitsluiting. Zo stelt Ulf Hedetoft dat groepen weten en voelen wie er wel en geen deel uitmaken van de *ingroup*, en wie er dus wel en niet aan de groep toebehoren (Hedetoft 2002: viii).

De aanwezigheid van deze *peergroup*, gedefinieerd door een cultureel compromis en begrensd door een proces van *social closure*, en daarnaast de gevoelens van *belonging* en territorium drift die hiermee gepaard gaan, roept de vraag op in hoeverre dit invloed heeft op de motivatie van kinderen en jongeren om wel of niet te participeren in activiteiten die op de Playground plaatsvinden. Processen van in- en uitsluiting zijn namelijk inherent aan het bestaan van de *peergroup* en het in stand houden van deze *peergroup*. Precies zoals deze processen hun invloed uitoefenen op de maatschappelijke

participatie van individuen en groepen binnen de multiculturele samenleving, hebben ze ook invloed op de participatie van kinderen en jongeren op de Playground. Het vormen en het in stand houden van een gemeenschap behelst namelijk veel meer dan “samenzijn” alleen.

2.2 Etniciteit als onderscheid

Wanneer naar de samenstelling van de *peergroup* wordt gekeken, blijkt dat het culturele compromis dat van kracht is op de Playground nauw verbonden is met etniciteit en etnische identificatie. Dat beiden invloed uitoefenen op de sociale processen die plaatsvinden op de Playground, is echter niet verwonderlijk gezien het multiculturele karakter van de Playground. Binnen de multiculturele samenleving hebben etniciteit en etnische identificatie namelijk een uiterst belangrijke plaats. Het zijn dan ook veelbesproken concepten in de antropologie wanneer over gemeenschap wordt geschreven (Eriksen 2002; Barth 1969; Roosens 1994; Cohen 1974; Anderson 1983).

Etniciteit wordt gedefinieerd als een sociale identiteit die wordt geconstrueerd door het maken van systematisch onderscheid tussen *insiders* en *outsiders* en vormt daardoor een perfecte basis voor een cultureel compromis (Barth 1969; Eriksen 2002: 13; Elling 2002: 38). Thomas Hylland Eriksen, professor in de sociale antropologie aan de Universiteit van Oslo, definieert etniciteit als volgt: ‘ethnicity is an aspect of social relationship between agents who consider themselves as culturally distinctive from members of other groups with whom they have a minimum of regular interaction’ (Eriksen 2002: 12). *Insiders* creëren grenzen om hun groep af te bakenen en te markeren, waarbij het maken van onderscheid tussen “wij” en “zij” een essentiële rol speelt. Etniciteit is dus een sociale identiteit die gebaseerd is op een contrast met een “ander” waarbij culturele verschillen zoals taal, tradities en religie significant en bepalend zijn voor de begrenzingen van de *insiders group*. (Eriksen 2002: 12; Barth 1969; Elling 2002: 38). Doch, onderscheid dat gemaakt wordt op basis van bepaalde feitelijkheden zoals sociaal-culturele verschillen, gaat vaak de feitelijke verschillen te boven en is gebaseerd op stereotyperingen (Elling 2002: 38). Etniciteit is dus een categorie waar veel mensen hun sociale identiteit aan ontleen, of op basis waarvan zij die toebedeeld krijgen.

Etnische identificatie wordt daarbij gezien als een pragmatisch aspect in het leven van alle dag.

Cultuur speelt dus een essentiële rol waar over etniciteit wordt gesproken. Dit is niet verwonderlijk wanneer bijvoorbeeld Benhabib's conceptualisering van cultuur erop na wordt geslagen. Zij ziet menselijke cultuur als '*constant creations, recreations and negotiations between "we" and the "other(s)"*' (Benhabib 2002: 8). Op een dergelijke definiëring van etniciteit in relatie tot cultuur en *social closure* kan echter een en ander aangemerkt worden. Dit construeren van grenzen met cultureel getinte kenmerken, is namelijk niet specifiek voor etnische groepen. Dit gebeurt ook binnen andersoortige groepen. Wat echter wel specifiek is voor een etnische groep, zo wordt veelal gesteld, zijn de referenties naar gedeelde afkomst en geschiedenis, de wijze waarop de groep zich dit verbeeldt en hoe zij zich hierop beroept (Roosens 1994). Een etnische groep heeft hierdoor veel weg van de *imagined community* waar Benedict Anderson over spreekt.

Processen van in- en uitsluiting zijn klaarblijkelijk inherent aan etniciteit en etnische identificatie. Daar het voornamelijk Marokkaanse kinderen en jongeren zijn die deel uitmaken van de *peer group* die zich dagelijks op de Playground ophoudt, is het aannemelijk dat etniciteit en etnische identificaties een prominente plek innemen in sociale processen van gemeenschapsvorming en in- en uitsluiting die zich op de Playground voordoen.

Laat ik, om inzicht te geven in de rol die etniciteit speelt met betrekking tot de participatie in de activiteiten die plaatsvinden op de Playground, de gebeurtenissen tussen het Nederlandse en Marokkaanse groepje even terughalen. De *peer group* heeft zichzelf articulatiemacht toegeëigend op de Playground – hun territorium. Dit betekent dat zij het vermogen hebben om normen te benoemen en te bepleiten, en op basis daarvan kunnen zij bepalen wie er in- en uitgesloten wordt (WRR 2007: 141). De aanvankelijke aanwezigheid van de Nederlandse jongetjes, de nabijheid van hen als "anderen", lijkt een bedreiging te vormen voor de Marokkaanse *peer group* en hun territorium. Met name wanneer groepen zich bedreigd voelen, klampen zij zich vast aan een vertrouwde, vaak primaire identiteit om zichzelf te kunnen positioneren. Etniciteit is een dergelijke primaire identiteit (WRR 2007: 109). Zoals reeds in het vorige hoofdstuk vermeldt, is dit

mechanisme in Nederland op samenlevingsniveau van kracht als gevolg van immigratie, maar klaarblijkelijk heeft het ook een plek in de sociale processen die plaatsvinden op de Playground. Een proces van *social closure* ontvouwt zich hier op de Playground. Uit de termen “kutmarokkanen” en “rothollanders”, maak ik op dat beide groepjes die zich op de Playground bevinden er duidelijk van elkaar verschillende etnische identificatie op nahouden. Door het benadrukken van deze verschillen en daarmee het bestendigen van de grenzen van de groep, lopen de vijandigheden op. De meest voor de hand liggende manier voor de Marokkaanse “harde kern” om hun territorium – de Playground – te verdedigen, is in dit geval dan ook door juist op de Playground een partijtje te spelen en te bewijzen dat zij sterker zijn dan de *outsiders*. Door terug te vallen op etnische identificatie was het duidelijk wie bij wie hoort – de *insiders* nemen het op tegen de *outsiders*. Ondanks dat het er kortstondig op leek dat de Nederlandse jongetjes niet mee mochten voetballen van de “harde kern”, mag het Nederlandse clubje toch meespelen. Hoewel er sprake is van participatie, kan van insluiting in het culturele compromis van de *ingroup* niet gesproken worden. De Nederlandse jongetjes spelen immers niet *met* maar juist *tegen* het Marokkaanse clubje.

Ondanks deze spanningen en de territoriale driften, is het voetballen geworden tot de gemeenschappelijke activiteit van beide clubjes. Dit had volgens het WRR rapport functionele identificatie kunnen faciliteren, waardoor etnische identificatie naar de achtergrond zou verdwijnen. De realiteit is in dit geval echter anders, waardoor de bijdrage van de Playground aan sociaal-culturele integratie in dergelijke gevallen in twijfel kan worden getrokken. Echter, volgens Paul Verweel is er nog geen man overboord. Volgens hem staat het delen van ervaring in sport voorop, en kan sport, onafhankelijk van de waarde die hieraan wordt gegeven door de deelnemers, hierdoor een convergerende werking hebben (Verweel 2000: 22). Gezien het karakter van spanningen, betwijfel ik echter of het voetballen deze twee groepjes dichter bij elkaar heeft kunnen brengen. Competitie en rivaliteit zijn natuurlijk inherent aan sport. Deze eigenschap van sport manifesteert zich dan ook onverholen in dit wedstrijdje tussen de Marokkanen en de Nederlanders. Dit neemt echter niet weg, dat etniciteit en etnische identificatie belangrijke determinant lijken te zijn in de processen van in- en uitsluiting, die op hun beurt bepalend zijn voor participatie. Hoewel de territoriale driften van de “harde kern”

en het teruggrijpen naar etnische identificatie ter verdediging van dit territorium hebben uiteindelijk wel tot participatie van de Nederlandse kinderen geleid was van insluiting in de *ingroup* echter geen sprake.

Vlak na het vertrek van het Nederlandse clubje, wordt nog duidelijker op welke wijze etnische identificaties grote invloed uitoefenen op de beslissingen van de *peer group* om een *outsider* wel of niet de mogelijkheid te geven om te participeren. Na het spelen van een paar partijtjes, hebben ook de Marokkaanse kinderen die maar af en toe op de Playground zijn de Playground weer verlaten. Zeid en Berat hebben zich bij hun vrienden van de “harde kern” geschaard. Op Nadir na, is deze nu compleet. Behalve de “harde kern”, is er ook een schriel jongetje van Surinaamse afkomst op de Playground aanwezig. Dit is Christian.¹² Ik zag hem de Playground opfietsen tijdens de partijtjes die gespeeld werden. Hij was bij het muurtje gaan staan, dat in het midden van de Playground en een paar meter van het voetbalveldje staat, en heeft van daaruit naar het voetbalspel staan kijken. De “harde kern” maakt onderling weer nieuwe teams. Anouar, Yessin en zijn jongere broertje Ennes gaan het opnemen tegen Tarik, Zeid en Berat. Christian wordt echter niet gevraagd en kijkt vanaf het muurtje aandachtig hoe het voetbalspel in gang wordt gezet. Het partijtje dat gespeeld wordt, wordt gekenmerkt door vriendschappelijk doch fanatiek en gedreven spel. Er wordt duchtig gepingeld, weinig overgespeeld en betichtingen van solistisch spel gaan over en weer terwijl ze zich er stuk voor stuk schuldig aan maken. Na een minuut of vijf loopt Christian aarzelend naar de zijlijn van het veldje en draait daar wat. Hoewel ze hem wel gezien hebben, schenken de jongetjes op het veld hem nog steeds geen aandacht. Christian’s lichaamstaal spreekt boekdelen: “Ik wil meedoen!”, maar hij vraagt het niet en er is niemand die hem vraagt om mee te doen. In het geval van Christian treedt een ander mechanisme in werking dan eerder het geval was toen het Nederlandse clubje op de Playground was. Christian vormt in zijn eentje namelijk geen bedreiging voor de *peer group*. Dit is een wezenlijk verschil met het Nederlandse groepje. In dit geval is er voor de *ingroup* geen noodzaak om hun territorium – de Playground – te verdedigen. Territoriumdriften zijn dus geen reden voor de “harde kern” om hem te laten participeren in hun spelletje. Wel hebben zij nog steeds

---

¹² Daar zijn naam mij onbekend is gebleven, heb dit jongetje zelf deze naam gegeven.

de articulatiemacht in handen. Stilzwijgend lijkt er door de *ingroup* overeengekomen te zijn dat Christian er niet bij hoort. Hij is een *outsider* en mag niet delen in het culturele compromis dat geldt in de *ingroup*. Zijn uitsluiting is hiermee een beklonken – hij mag niet meedoen met het partijtje. In tegenstelling tot het Nederlandse groepje, krijgt Christian zelfs geen kans om te participeren in het spel. De grenzen die zijn opgeworpen door de “harde kern”, zijn onverbiddelijk. Zelfs de ietwat stevige 13-jarige Anouar, een van de spelertjes die zo nu en dan *outsiders* vraagt om mee te doen met een voetbalspelletje wanneer hij weer als eerste van de “harde kern” op de Playground is en niemand anders heeft om mee te spelen, laat niet van zich horen. Van functionele identificatie is voor hem nu geen sprake, en loyaliteit aan de groep waarin hij zich nu bevindt, weegt zwaarder dan de insluiting van Christian, de *outsider*.

Gezien de samenstelling van de “harde kern” in combinatie met de loyaliteit aan de groep, en de bevestiging en bestendiging van de grenzen van de *ingroup*, ligt het het meest voor de hand om deze uitsluiting in het licht van etnische identificatie te plaatsen, waarbij *ingroup* en *outgroup*, “wij” en “zij”, gedefinieerd worden op basis van etniciteit. Wanneer de “harde kern” zelf eens onder de loep wordt genomen, blijkt echter dat hier ook een vreemde eend in de bijt tussen zit, namelijk Berat. Berat is 8 jaar oud en is van Turkse afkomst. Desalniettemin, speelt hij dagelijks mee op de Playground als volwaardig lid van de “harde kern” – hij wordt niet uitgesloten en maakt deel uit van de Marokkaanse *ingroup*. Klaarblijkelijk is hij er als *outsider* in geslaagd om toe te treden tot de *ingroup*. Berat heeft zich door een volledig succesvolle strategie van *entry* daadwerkelijk kunnen verzekeren van participatie. Dit is een strategie die ter hand genomen kan worden door personen die geconfronteerd worden met processen van uitsluiting, waarbij wordt getracht om, middels conformatie aan het gevestigde culturele compromis, toe te treden tot de *ingroup* zonder langer als *outsider* gedefinieerd te worden door de *ingroup* (Wimmer 2002). Voorwaarde hiervoor is conformatie aan de zogenaamde cultuur van de *peergroup*, die voornamelijk dezelfde etnische achtergrond heeft met een gedeeld culturele compromis (Verkuyten 1999: 33, 47). De cultuur, het culturele compromis dat op de Playground binnen de *peergroup* zijn plaats heeft gekregen, is echter vrij ontastbaar en komt subtiel, in ongesproken signalen, tot uiting in de interacties tussen de spelertjes. De regels van het spel zijn hierdoor niet altijd even

duidelijk en expliciet. Toch heeft Berat zich aan weten te passen aan de “manieren”, de sociale codes, van de *ingroup* waardoor hij, afgezien van uiterlijk onderscheid, niet als “anders” geïdentificeerd wordt door de *peergroup*, in dit geval de “harde kern”. Hij geeft de anderen op eenzelfde manier een hand, maakt dezelfde grappen en scheldt op dezelfde manier als de Marokkaanse jongens doen. Daarnaast deelt hij de waarden die erop nagehouden worden op de Playground en deelt de wijze waarop betekenis wordt gegeven door de *ingroup* aan de sociale wereld op en rondom de Playground. Taal en religie spelen in het construeren van een cultureel compromis op basis van etniciteit, vaak een belangrijke rol. Zo is taal een eenvoudig uitsluitingsmechanisme wat door de *peergroup* gemakkelijk gebruikt zou kunnen worden om *outsiders* uit te sluiten. Echter, de Marokkaanse kinderen en jongeren die zich op de Playground bevinden, spreken Nederlands tegen elkaar, ookal spreken ze dit thuis niet. Voor Berat’s toetreding tot de *ingroup* is taal dus geen belemmering. Religie speelt hem ook geen parten. Net zoals de Marokkaanse kinderen van de “harde kern”, is ook hij Moslim. Volgens Kamal, een begeleider op het veldje die ik hierover spreek, heeft religie een groot aandeel in de processen van in- en uitsluiting. Ondanks het feit dat Berat Turks is, en niet Marokkaans zoals de meesten van de *peergroup*, kan Berat volgens Kamal relatief gemakkelijk tot de *ingroup* toetreden doordat hij Moslim is. Precies om deze reden, zouden bijvoorbeeld Surinamers niet zo gemakkelijk mee kunnen doen, zo redeneert Kamal verder.¹³ Hoewel ik de *peergroup* op geen enkele manier over religie heb horen spreken, lijkt dit alles wat Kamal vertelt vrij aannemelijk. Het voorval met de Surinaamse Christiaan bevestigt dit ook nog eens.

Ondanks het gegeven dat categoriale verschillen en stereotype categoriseringen veelvuldig door mensen gebruikt worden om zichzelf en anderen sociaal te plaatsen, waarbij etniciteit een vrijwel onontkoombare categorie vormt, is Berat er dus in geslaagd toe te treden tot de “harde kern”, de *ingroup* (Elling 2002: 38). Dit neemt echter niet weg dat etnisch bewustzijn prominent aanwezig is onder de jongeren. Al snel constateer ik dat dit ook in het geval van Berat zo is. Ongeveer twintig minuten nadat Christian is weggefietsd van de Playground, komen de wat slungelige 14-jarige Sharif en de 11-jarige Nadir, die ook “lid” is van de “harde kern”, de Playground opgelopen vanaf het grasveld

---

¹³ Informeel gesprek met sportbegeleider Kamal; 13-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

dat direct naast de Playground ligt. Beiden lopen het voetbalveldje op waar het partijtje nog steeds in volle gang is. Alsof het vanzelfsprekend is, wordt het partijtje stilgelegd. Ze willen ook meedoen en na kort overleg spelen ze allebei in een ander team. Het spel gaat verder. Allen spelen enthousiast, fanatiek en vol verve. Rake trappen worden uitgedeeld tegen zowel de bal als elkaars schenen. Ook Berat gaat volledig op in het spelletje en weet te scoren. Hierop juicht hij luid dat het 2-2 is. Op zijn besproette gezichtje, dat sprankelt onder het gitzwarte, piekende haar, verschijnt een grote lach. Sharif, die in het andere team zit, is het hier echter niet mee eens en roept naar Berat dat Berat's team achterstaat met 2-3. Berat houdt echter stellig vol dat het 2-2 is en een discussie barst los. De beweringen gaan zonder overeenstemming over en weer tussen de twee jongens. Onenigheid over de stand komt geregeld voor op de Playground en is in wat dat betreft niets bijzonders. Echter, dit verandert wanneer Sharif opeens naar Berat roept terwijl het spelletje allang weer is hervat: "Ben je Marokkaan ofzo? Marokkanen kunnen ook zo goed liegen!"¹⁴ Beide jongens moeten erom lachen en gaan weer door met voetballen. Hoewel het duidt op de aanwezigheid van etnisch bewustzijn bij de jongens op de Playground, heeft het geen verdere consequenties voor Berat's participatie.

Voor Christian gaat dit echter niet op. Hij staat nog steeds langs de zijlijn op het moment dat Nadir en Sharif de Playground op komen lopen en pardoes het veld inlopen om mee te doen. Toch wordt hij niet gevraagd. Na een minuut of vijf langs de zijlijn gedraald te hebben, lijkt Christian in te zien dat de kans dat hij mee kan doen erg klein is. Hij besluit over te gaan op *exit*, en zet zich daarmee af tegen de groep waarvan hij wordt uitgesloten, de "harde kern" (Wimmer 2002). Met teleurgestelde blik loopt hij naar zijn fiets die hij bij het muurtje heeft laten staan en fietst langzaam de Playground af. De jongetjes, die nog vol overgave over het veldje op en neer rennen en de bal over het veld schieten alsof het een lieve lust is, schenken geen aandacht aan Christian's stilzwijgende vertrek. Het spel gaat door alsof Christian, de *outsider*, er nooit is geweest.

Naast deze processen van uitsluiting die zich op de Playground voordoen op basis van etniciteit, constateer ik dat er zo nu en dan ook sprake is van zelfuitsluiting. Wanneer Anouar niet omgeven wordt door andere leden van de "harde kern", vraagt hij regelmatig

---

¹⁴ 29-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

of iemand die de Playground op komt lopen, mee wil spelen. Voor hem lijkt etnische identiteit daarin niet van belang. Zo komt er op een uiterst zonnige middag een Surinaams meisje van 21 de Playground opgelopen, gevolgd door een 7-jarig meisje en drie jongetjes van 14, 9 en 1 jaar oud. Op het 1-jarige jongetje na, zijn het geen broertjes en zusjes van elkaar. Ze kennen elkaar uit de buurt. Identificatie op basis van etniciteit lijkt hen te binden. Ik heb ze nog nooit eerder op de Playground gezien. Anouar en ik zijn op dat moment een potje aan het doelen en langs de kant staat Zeid de bal hoog te houden met een vriend van hem. Het Surinaamse groepje heeft een plastic bal meegenomen, en terwijl ze naar het potje doelen van Anouar en mij kijken, spelen daar af en toe zelf wat met hun eigen bal. Het lijkt erop dat ze mee willen doen, dus Anouar vraagt of dat zo is. Ze lijken niet goed op hun gemak te zijn. De aarzeling is van hun gezichtjes af te lezen en ze zoeken bevestiging bij elkaar door snelle blikken met elkaar uit te wisselen. Vervolgens schudden hun hoofdjjes – nee, ze doen niet mee. Anouar vraagt nog eens of ze zeker weten dat ze niet mee willen doen. Hij wil namelijk best graag partijtje spelen. Ze willen het echt niet en bevestigen dit nog eens door hun hoofdjjes te schudden. Van uitsluiting is geen sprake, daar de Surinaamse kinderen de mogelijkheid om te participeren aangereikt krijgen, maar deze meerdere malen afslaan. Het is zelfuitsluiting dat deze kinderen belemmerd in hun participatie. Verschillende factoren kunnen van invloed zijn op deze zelfuitsluiting. De Surinaamse kinderen vormen namelijk een groep, die niet bij de anderen die op de Playground zijn, hoort. Zij zijn in dit geval de vreemde eenden in de bijt en worden dan ook behoorlijk bekeken door Zeid en zijn vriend. Als gevolg van een gevoel van ongemak, het gemis van een gevoel van *belonging*, lijken zij ervoor te kiezen om terug te vallen op hun eigen vertrouwde groepje dat door etniciteit verbonden is.

Etniciteit en etnische identificatie, spelen dus een belangrijke rol op de Playground. Het is een prominent aanwezige realiteit op basis waarvan door leden van de Marokkaanse *peergroup* wordt bepaald wie wel en wie niet kunnen participeren. Zij hebben de articulatiemacht in handen. Zoals het voorval met de Nederlandse jongetjes liet zien, willen de hieraan verbonden territoriumdriften de mogelijke functionele identificatie door samen te sporten nog wel eens in de weg staan. Een ieder die wil participeren wordt

onderworpen aan het oordeel van de *ingroup*. Wie niet voldoet aan het culturele compromis van de *ingroup*, kan participatie op zijn buik schrijven. Echter, de grens die door *social closure* op basis van etniciteit en etnische identificatie wordt bewerkstelligd door de Marokkaanse *ingroup*, is permeabel. Het is mogelijk om als *outsider* tot de *ingroup* door te dringen door je aan te passen aan de *ingroup*. Dit blijkt uit het voorbeeld van Berat. Uit Christian's uitsluiting maak ik echter op dat dit niet voor iedereen is weggelegd. Hij is niet de enige die zich in deze positie heeft bevonden op de Playground. Het komt geregeld voor dat iemand mee wil spelen maar geen toegang tot het veldje krijgt door de exclusieve houding van de *peergroup*. Daarnaast blijkt dat ook zelfuitsluiting op basis van etnische identificatie, de sociale processen die zich voordoen op de Playground niet vreemd is.

Etniciteit heeft dus grote invloed op de participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten die plaatsvinden op de Playground. Dit is echter niet geheel verwonderlijk. Uit verschillende studies die zijn gedaan onder jongeren in Nederland, is naar voren gekomen dat etnische achtergrond een kenmerk is die een belangrijke rol speelt bij sociale interactie, het oordeel van jongeren over leeftijdgenoten en bij het aangaan van vriendschapsrelaties (Verkuyten 1992: 80). Doch, zoals zal blijken uit de volgende hoofdstukken, waarin op de rol van sekse en leeftijd op de Playground aan bod zullen komen, heeft etniciteit geen monopolie waar de beïnvloeding van processen van in- en uitsluiting betreft. De participatie van kinderen en jongeren in activiteiten op de Playground staat dus ook onder invloed van andere factoren.

3. Sekse, leeftijd en kwaliteit

Vlak nadat Christian de Playground heeft verlaten, terwijl het felle potje voetbal van de “harde kern” en Sharif zich voltrok, hebben drie 15-jarige Marokkaanse meiden, Loubna, Lemya en Salima, en twee 13-jarige meiden, Kelly en Sharifa, zich op de tafeltennistafel geïnstalleerd. Al ginnegappend dartelen de guitige 4-jarige en 6-jarige Mounir en Fouad, twee kleine broertjes van Lemya, om hen heen en schoppen tegen een leeg colablikje. Tussen het kletsen door, kijken de meiden naar het voetbalspelletje, plaatsen hier en daar een opmerking, en lachen en schreeuwen wanneer een doelpunt wordt gemaakt of als iemand met een mooi trucje voorbij wordt gespeeld. Vooral Lemya is er vaak samen met haar broertjes. Zeid, die ook bij de “harde kern” hoort, is ook een jonger broertje van Lemya. De meiden, op de Nederlandse Kelly na, maken ook deel uit van de *peer group* waarvan de interne binding, zoals ik reeds heb vastgesteld, voornamelijk gebaseerd is op etnische gelijkheid. Echter, ondanks de belangrijke rol die etnische achtergrond toebedeeld heeft gekregen waar het sociale interacties, het aangaan van vriendschapsrelaties en het oordelen over leeftijdsgenoten betreft, heeft onderzoek ook uitgewezen dat dit veelal door factoren zoals sekse en leeftijd wordt beïnvloedt (Niekerk 1987). Dit duidt op het bestaan van meervoudige identificatie onder jongeren, welke afhankelijk is van situatie en context. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de invloed die sekse en leeftijd hebben op de participatie van kinderen en jongeren op de Playground, te beginnen met de rol die sekse hierin speelt.

3.1 Sekse: Meiden met en zonder ballen

De meiden die op de tafeltennistafel zitten, maken geen enkele aanstalten om mee te spelen. Lemya en Salima zijn echter wel lid van een voetbalclub. Dit doet mij veronderstellen dat zij best een balletje kunnen trappen. Meespelen zou voor hen, vanuit het oogpunt van bal- en spelvaardigheid, geen probleem moeten zijn. Toch laten zij in eerste instantie het kletsen en het kijken naar het potje voetbal prevaleren. Doch, wanneer Sharif het veld uitloopt omdat hij nog ergens anders moet voetballen, grijpt Lemya deze mogelijkheid aan om mee te doen. Behendig springt ze van de tafeltennistafel af, en rent

enthousiast het veldje op. De spelertjes van de “harde kern” geven geen blijk van bezwaar. Naast het feit dat ze de oudere zus van Zeid is die bij de “harde kern” hoort, maakt Lemya zelf ook deel uit van de *peer group*. De spelertjes weten dat ze behoorlijk wat voetbalkunsten in huis heeft. Toch duurt het relatief lang voordat ze de bal aangespeeld krijgt. En dat terwijl ze wel geregeld vrijloopt. Zodra ze de bal zelf heeft weten te bemachtigen, pingelt ze er wat mee aan de voet. Nadir probeert haar te verdedigen, maar Lemya speelt de bal behendig tussen zijn benen door – *panna*. Dit is op zichzelf een veelvoorkomende en bekende truc. Desalniettemin staat hij hoog in aanzien. Terwijl Nadir enigszins verbouwereerd staat te kijken, barst Tarik in lachen uit en roept uitdagend naar Nadir: “*Panna!* Haha! Je bent gewoon voorbij gespeeld door een meisje!”¹⁵ Klaarblijkelijk is het voor Nadir een vernedering eerste klas dat een meisje *panna* bij hem heeft gemaakt. Met verbeten gezicht, lippen op elkaar geklemd en een furieuze blik, loopt Nadir op Tarik af en duwt hem hard achteruit. Door Tarik op zijn nummer te zetten probeert hij zijn eer te herstellen. Tarik struikelt achterover, maar besluit het daarbij te laten en gaat weer klaarstaan in het veld om te voetballen. Het spelletje wordt weer hervat alsof er niets gebeurd is.

Het voorval laat treffend zien dat “gender logica” alomtegenwoordig is op de Playground. Volgens deze “gender logica” zijn meisjes en vrouwen per definitie fysiek inferieur aan mannen. Dit voorval staat dan ook niet op zichzelf. Tijdens mijn onderzoek heb ik vaker geconstateerd dat jongens worden uitgelachen wanneer een meisje hen weet te passeren. Ook de opmerking “ben je een meisje ofzo?” is de jongens niet vreemd.¹⁶ Deze wordt te pas en te onpas gebruikt wanneer iemand misschiet of de bal verliest. Doordat deze “gender logica” verankerd is in onze samenleving, worden meisjes en vrouwen veelal uitgesloten van bepaalde “mannelijke” sporten (Coakley 1994: 227, 237). Voetbal is, zoals ook hier blijkt, een sport waar een dergelijke *masculizing practice* expliciet aanwezig is. Door de aanname dat meisjes en vrouwen niet thuishoren in dit spelletje, worden zij dan ook regelmatig uitgesloten van deze sport (Elling 2002: 75). Uit de gesprekken die ik met meiden op de Playground heb, maak ik op dat deze processen

---

¹⁵ 20-02-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

¹⁶ 13-03-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

van uitsluiting op basis van sekse ook op de Playground van kracht zijn. Terwijl het potje voetbal doorgaat op het veldje, voeg ik me bij de meiden die nog op de tafeltennistafel zitten en klets wat met ze. Tijdens het gesprek komt naar voren dat ze vaak niet mee mogen voetballen van de jongens. “Als ik vraag of ik mee mag doen zeggen de jongens soms dat ze niet willen dat we meespelen. Meiden horen achter het keukenblok zeggen ze dan”, vertelt Salima als ik vraag of ze altijd mee kunnen voetballen als de jongens aan het voetballen zijn.¹⁷

Niet alleen de houding van jongens ten opzichte van meiden, die doordrenkt is met “gender logica”, heeft een negatieve invloed op de motivatie van meiden om te participeren in de activiteiten die op de Playground plaatsvinden. De aanwezigheid van jongens op zichzelf, is voor veel meiden al een reden om zelfs in het geheel niet naar de Playground te komen, laat staan te participeren. De ietwat stevige 15-jarige zus van Berat is in de tussentijd bij de meiden en mij op de tafeltennistafel komen zitten en ventileert haar mening over het gedrag van de jongens op de Playground: “Er zijn altijd van die jongens. Die verpesten het altijd. Ze gaan ruzie maken ofzo.”¹⁸ Ondanks het feit dat ze in de flat naast de Playground woont, is het gedrag van de jongens een reden om niet of nauwelijks naar de Playground te komen en te participeren in activiteiten. Zij is niet de enige die er zo over denkt. Eerder deze dag, op mijn weg naar de Playground, vertelden drie 15-jarige meiden die ik had aangesproken, dat ze niet alleen liever naar een ander veldje gaan omdat ze daar nu eenmaal meer mensen kennen, maar dat aanwezigheid van jongens hier invloed op heeft: “Er zijn ook gewoon bijna alleen maar jongens hierzo op dat veldje en weinig meisjes. Daarom gaan we daar niet naartoe”.¹⁹ De zus van Berat en deze drie meiden kiezen ervoor om niet naar de Playground te komen of er in ieder geval niet te participeren. Zij hanteren een strategie van *terugtrekken* door de Playground te laten voor wat het is (WRR 2007: 62).

Desondanks zijn er regelmatig meiden op de Playground aanwezig. Ze zitten voornamelijk langs de kant op de tafeltennistafel, houden elkaar bezig met kletsen, en spelen af en toe met de kleine broertjes, zusjes, neefjes of nichtjes die er rondrennen

---

¹⁷ 26-02-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

¹⁸ 21-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

¹⁹ 06-05-2008, informeel gesprek op de Gambiadreef te Overvecht.

omdat ze daar van hun moeders op moeten passen. Hun participatie in de sportactiviteiten die er plaatsvinden is echter minimaal. Sommige meiden, zoals Salima en Lemya, geven echter aan dat ze wel graag met de jongens mee willen voetballen, maar dat ze vaak uitgesloten worden door de jongens en dus niet mee mogen spelen. Jongens zijn vaak huiverachtig om meiden mee te laten spelen. Ze zijn bang dat dit ten kosten zal gaan van het niveau van het spelletje dat ze spelen. Op de vraag of het goed is als meisjes met hen mee voetballen, antwoorden zij dan ook vrijwel allemaal met een antwoord in de trant van “ja hoor, maar alleen als ze de bal raak kunnen schieten” – de “gender logica” straalt er vanaf. Wanneer meiden wel mee mogen doen, heeft de geïnternaliseerde “gender logica” nog steeds vrij spel. Uit mijn observatie dat zij de bal regelmatig niet gepast krijgen, ook al lopen ze nog zo vrij, en uit het feit dat jongens uitgelachen worden als een meisje hen voorbij speelt, maak ik op dat de meiden niet als gelijken en als volwaardige spelers, worden beschouwd. Dit werkt een vermindering van het spelplezier van meiden in de hand, wat eenvoudig leidt tot verminderde participatie van meiden.

Naast de processen van uitsluiting en zelfuitsluiting van meiden, als gevolg van de “gender logica” die de jongens op de Playground erop nahouden, is me opgevallen dat er heel soms ook sprake is van zelfuitsluiting onder de jongens die gebaseerd is op sekse categorisering. Normaliter komen de jongens van de *peer group* namelijk even de Playground opgelopen of gefietst wanneer zij de Playground passeren. Ze voetballen dan soms een potje mee of hangen en kletsen even bij de tafeltennistafel. Echter, wanneer er alleen maar meiden op de Playground zijn, laten jongens de Playground links liggen en vervolgen hun weg. Zelfs als er op dat moment gevoetbald wordt door de meiden, heeft een meerderheid aan meiden zelfuitsluiting van jongens tot gevolg. De meiden zijn echter niet vaak in de meerderheid, waardoor zelfuitsluiting door jongens tot een minimum beperkt blijft. Processen van uitsluiting en zelfuitsluiting op basis van sekse hebben dus voornamelijk invloed op de participatie van meiden.

Categorisering en stereotyperingen die voortkomen uit de zogenaamde “gender logica”, blijken alomtegenwoordig te zijn op de Playground. Wanneer de *peer group* door beide seksen is vertegenwoordigd op de Playground, blijkt etnische identificatie als determinant van *in-* en *outgroup* definiëring, ondergeschikt te raken aan identificatie op

basis van sekse. Het is dan niet meer etniciteit dat hen bindt, maar sekse dat hen scheidt. De door de RKF nagestreefde functionele identificatie komt er hier niet aan te pas. Op het moment dat er voldoende mannelijke spelers op de Playground aanwezig zijn, is er voor de jongens, ten opzichte van de meiden, geen sprake van wederzijdse afhankelijkheid om te kunnen spelen. Hierdoor is functionele identificatie met de meiden uit de *peergroup* niet noodzakelijk voor de jongens op de Playground. Functionele identificatie kan de identificaties op basis van sekse klaarblijkelijk niet overstijgen. Kortom, de sociale interacties op de Playground worden, in lijn met de resultaten van eerder verricht onderzoek, beïnvloedt door sekse (Niekerk 1987).

Dat dergelijke processen op basis van sekse zich voordoen op de Playground, is niet verwonderlijk wanneer de leeftijden van de kinderen en jongeren in ogenschouw wordt genomen. Het gaat hier voornamelijk om kinderen en jongeren tussen de 4 en 19 jaar. Wat betreft de kinderen geldt veelal dat jongens meisjes nu eenmaal stom vinden, en andersom. Voor jongeren in de pubertijd gaat dit, gezien seksuele ontwikkelingen, niet op. Interesse in het andere geslacht ontwikkelt zich, waarbij fysieke toenadering al snel een seksuele connotatie heeft. Daar fysieke afstand in een voetbalspel gering wordt, kan dit een drempel tot samenspel opwerpen. Dit neemt echter niet weg dat deze processen van uitsluiting op basis van sekse de participatie van meiden in activiteiten op de Playground danig beïnvloeden.

3.2 Leeftijd: Het ‘Calimero-construct’

Wanneer de kleine Fouad mee wil spelen met de “harde kern” en wanneer oudere jongeren later in de middag de Playground op komen, wordt het me duidelijk dat, naast etniciteit en sekse, ook leeftijd behoorlijke invloed heeft op de participatie van jongeren en kinderen. Ook binnen de *peergroup* die uit de “harde kern” en een groep jongeren van tussen de 14 en 19 jaar oud bestaat, is dit het geval.

De aanvaring tussen Tarik en Nadir naar aanleiding van de *panna* die Lemya bij Nadir wist te maken, heeft de aandacht getrokken van Fouad, het guitige, ondeugende 6-jarige broertje van Lemya. Hij heeft de hele tijd met Mounir, zijn 4-jarige broertje, langs de

zijlijn gespeeld terwijl het partijtje in volle gang was. Plots rent hij als een wildebras het veldje op en roept: “Mag ik meedoen? Ik wil meedoen! Mag ik meedoen?”²⁰ Zijn oudere broer Zeid verbant hem echter direct weer naar de zijlijn. In eerste instantie doet hij dit door hem verbaal naar de kant te verwijzen, maar omdat dit niet werkt pakt hij Fouad op en zet hem letterlijk buiten het veld. Er verschijnt er een terneergeslagen blik in Fouad’s ogen en op teleurgestelde toon brengt hij uit: “Shit! Ik wil ook meespelen!”²¹ Het doet me aan Calimero denken. Het had me niets verbaasd als hij had uitgeroepen: “Jij bent groot en ik ben klein, en dat is niet eerlijk!” Er is echter niemand die nog gehoor aan geeft aan zijn geluiden van protest, ook zijn grote broer niet. Zijn poging tot participatie door middel van *voice*, door zichzelf te beroepen op zijn recht om mee te doen, faalt (Wimmer 2002). De “harde kern” vindt hem nog te jong om met hen mee te voetballen in een partijtje. Hij is door hen veroordeeld tot de zijlijn van het veldje. De vriendinnen van zijn zus, Lemya, zitten hier nog te keuvelen en Mounir vermaakt zich er nog steeds prima met het lege blikje cola en een paar takjes. Zodra hij zich weer bij hen heeft gevoegd, verschijnt er alweer snel een glimlach op het beteuterde gezichtje van de kleine Fouad. Zonder verder protest neemt hij zijn toegewezen plaats in de orde die op de Playground geldt weer in. Uitsluiting is voor hem een feit met non-participatie tot gevolg. Categoriëring op basis van leeftijd staat zijn participatie in de weg.

Het partijtje van de “harde kern” is nog steeds in volle gang. Lemya speelt nog een tijdje mee, maar gaat later weer bij haar vriendinnen op de tafeltennistafel zitten. De “harde kern” speelt nog steeds onvermoeibaar door. Langzaam maar zeker komen een aantal oudere jongens van tussen de 14 en 19 jaar oud de Playground opgelopen en gefietst. Ze hangen bij de meiden op de tafeltennistafel. Ook zij komen bijna iedere dag naar de Playground. Ze horen allemaal bij de *peer group* en zijn allemaal Marokkaans, op één jongen na. Dit is de Somalische Iliyas. Ook hij is Moslim en heeft, net als Berat, een succesvolle strategie van *entry* toe weten te passen en maakt nu deel uit van de groep oudere Marokkaanse jongeren die zich langzaam op de Playground vormt (Wimmer 2002). Ook hij is Moslim. Net als zijn Marokkaanse vriend Zunaid, is Iliyas 15 jaar oud. Samen met Zunaid, die een voetbal bij zich heeft, speelt hij even over langs de zijlijn van

---

²⁰ 22-04-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

²¹ 22-04-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

het veldje waar het spelletje van de “harde kern” nog in volle gang is. De kleine broertjes van Lemya, Fouad en Mounir, schreeuwen om de aandacht van de twee jongens en proberen onder luid gekrakeel de bal van hen af te pakken. Eventjes spelen ze met de koters, maar al gauw nemen ze de bal aan de voet en lopen nonchalant het veldje op. Zonder blikken of blozen, beginnen ze de bal over te schieten, dwars door het spel van de “harde kern” heen. Hoewel er geen woord wordt gewisseld tussen de de twee jongens en de “harde kern”, is de boodschap is duidelijk: voor de “harde kern” is het einde oefening. Ze dienen plaats te maken voor de oudere jongens. Alsof het een uitgedacht choreografisch stuk is dat hier opgevoerd wordt, lopen de jongens van de “harde kern” als vanzelfsprekend en zonder enige vorm van protest, het veldje af. Ze gaan op de tafeltennistafel en de schans naast het veldje zitten. Alsof het de normaalste zaak van de wereld is, wordt hun participatie direct belemmerd door de aanwezigheid van de ouderen. Ze hebben zich er klaarblijkelijk bij neergelegd. Na de Playground voor zichzelf opgeëist te hebben, besluiten Zeid en Ilyas om een potje te doelen en schieten de bal met krachtige uithalen heen en weer over het veld. In de tussentijd komen zo nu en dan nog meer oudere Marokkaanse jongens, alleen of in twee- of drietallen, de Playground opgelopen en opgereden per fiets of scooter. Deze jongens kunnen zich, in tegenstelling tot de spelertjes van de “harde kern”, aansluiten bij het spel van Zeid en Ilyas dat zo langzaam tot een partijtje uitgroeit.

Twee grote, stevige Marokkaanse jongens van 19 jaar oud, Rachid en Carim, voetballen niet mee. Ze hangen bij de tafeltennistafel. De meiden en een aantal jongens van de “harde kern” zitten hier ook nog steeds. Ze kijken naar het partijtje dat zich op het veldje ontwikkelt. Rachid en Carim komen af en toe naar de Playground als ze bij het winkelcentrum bij de Gambiadreef worden weggestuurd. Rachid vertelt me dat ze zorgen dat de kleintjes van het veldje afgaan als zij zelf willen spelen. De kleintjes hebben namelijk de hele middag al kunnen spelen, zo redeneert hij. Samenspelen met hen is volgens hem geen optie. Het is te gevaarlijk voor de kleintjes. Daarnaast kunnen de oudere jongens dan niet voluit spelen en moeten ze zich inhouden met trappen. Het maakt

het voetballen minder leuk.²² Door de kleintjes buitenspel te zetten, kunnen zij in ieder geval lekker spelen.

De verbondenheid van de *peer group* op basis van etnische gelijkheid, wordt klaarblijkelijk minder belangrijk wanneer leeftjdsverschil in het spel komt. Etnische identificatie is op een dergelijk moment niet meer de identificatie waar op teruggevallen wordt. Het onderscheid dat binnen de *peer group* wordt gemaakt laat dit duidend zien. Iedereen kent zijn plek in deze orde en voegt zich ernaar. De oudere jongeren hebben in deze de articulatiemacht in handen. Zij kunnen, in het geval er geen oudere jongeren zijn om mee te spelen, namelijk wel met de kleintjes meespelen als zij dat willen. Daar staat echter tegenover dat zij de kleintjes zonder pardon buitenspel zetten wanneer zij met de ouderen willen spelen. Ook Zeid, Lemya's 12-jarige broertje die zelf eerder zijn 6-jarige broertje Fouad buitenspel zette, wordt hier regelmatig mee geconfronteerd. Op de vraag of hij altijd mee mag spelen als hij in zijn eentje naar de Playground komt, antwoordt hij twijfelend: "ja...uhm...alleen soms bij de oudere jongens niet."²³ Leeftijd heeft dus, net als etniciteit en sekse, grote invloed op participatie en non-participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten die plaatsvinden op de Playground, maar is vooral bepalend voor de participatie van kinderen.

3.3 Kwaliteit: Voetbalkunst als troef

Met name etniciteit, maar ook sekse en leeftijd, spelen een significante rol op de Playground waar het processen van in- en uitsluiting betreft. Echter, diegenen die op basis van dergelijke categorisering uitgesloten worden, hebben nog één troef in handen. Deze troef is het niveau van voetbalkunsten die iemand in huis heeft. Hiermee bedoel ik iemands spel- en balvaardigheid, oftewel de mate waarin iemand het spelletje beheerst en met de bal kan spelen. Het is een alles overstijgende factor, waarbij functionele identificatie een grote rol speelt. Dit is te duiden aan de hand van gebeurtenissen die zich tussen de bedrijven door op de Playground hebben voorgedaan. Laat ik hiervoor teruggaan naar het partijtje dat de "harde kern" in het begin van deze

---

²² 07-05-2008, observatie op Playground de Gagel te Overvecht.

²³ 17-04-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

middag speelde, vlak voordat Sharif en Nadir de Playground op kwamen lopen en Christian als *outsider* nog steeds langs de zijlijn stond.

Terwijl het teampje van Anouar, Yessin en Ennes het vol overgave aan het opnemen is tegen Tarik, Zeid en Berat, komt Denny, een 11-jarig Nederlands jongetje, op zijn fiets langs de Playground gereden. De jongens zien hem aankomen. Tegen mijn verwachting in, die gebaseerd is op de uitsluiting van Christian, roepen ze hem direct zodra ze hem zien en vragen, smeken hem bijna, of hij meedoet. Iedereen wil hem in zijn teampje hebben. Dit is verrassend, omdat ook Denny, net als Christian geen deel uitmaakt van de “harde kern” en daarnaast autochtoon Nederlander is. Toch wordt hij wel met open armen ontvangen en zelfs gevraagd om mee te doen. Ze kennen hem van school en de buurt en zijn ervan op de hoogte dat Denny bij de jeugdselectie van FC Utrecht voetbalt. Dit laatste lijkt een gegronde reden om Denny tijdelijk te laten delen in de ervaring van het voetbalspel op de Playground. Ze zijn bereid om hem tijdelijk in te sluiten voor een potje voetbal met hem. Functionele identificatie heeft hiermee zijn intrede gedaan. Christian laten ze echter nog steeds zonder pardon buitenspel staan. Primaire identificatie op basis van etniciteit heeft in het geval van Denny gemaakt voor functionele identificatie op basis van zijn bal- en spelvaardigheid. De spelertjes van de “harde kern” weten namelijk dat Denny hun teampje kan versterken en ervoor kan zorgen dat ze zullen winnen. Een situatie van een gemeenschappelijk doel en wederzijdse afhankelijkheid is hierdoor ontstaan. Van wederzijdse afhankelijkheid is sprake doordat Denny met zijn kwaliteiten, zijn bal- en spelvaardigheid, een grote bijdrage kan leveren aan het spel van de “harde kern”. Dit gaat echter niet op voor Christian – althans, zo lijkt de vooronderstelling van de “harde kern” te zijn, daar ze Denny vragen om mee te doen, maar hem langs de kant laten staan. Denny besluit akkoord te gaan met het aanbod en rijdt de Playground op. Hij zet zijn fiets aan de kant en speelt mee totdat zijn team drie punten heeft gescoord. Dan vertrekt hij weer. Etniciteit als algemene bindingsfactor van de *ingroup* is in dit voorval ondergeschikt geraakt aan kwaliteit.

Het kwaliteitscriterium voor in- en uitsluiting blijkt ook van kracht te zijn waar het categorisering op basis van sekse betreft. Ondanks de “gender logica”, mogen sommige meiden, zoals Lemya, wel meespelen. De voorwaarde hiervoor is echter wel,

zoals de jongens zelf ook aangeven, dat ze kunnen voetballen. Ook ik, als autochtone Nederlandse vrouw, heb meerdere malen aan den lijve kunnen ondervinden dat spel- en balvaardigheid toegang tot het voetbalveldje verschaffen. Regelmatig ben ik de Playground op komen fietsen terwijl een duchtig potje doelen of een partijtje reeds in volle gang was. De 13-jarige Anouar is een van de jongens van de “harde kern” die hier meestal ook van de partij was. Op het moment dat ik mijn fiets tegen de gele prullenbak naast het veldje parkeerde, kwam regelmatig Anouar’s verwelkomende vraag “Nienke, doe je mee?” mij tegemoet. De jongetjes die met Anouar aan het voetballen waren en die mij nog niet kende, konden een uitdrukking van verbazing niet verbergen. Anouar, die deze blikken ook niet ontging, wist hen meestal met “is goed, is goed, ze kan voetballen” gerust te stellen. Anouar was namelijk reeds bekend met mijn bal- en spelvaardigheid. Vaak trof ik hem in zijn eentje op de Playground, wat er toe geleid heeft dat wij veel samen hebben gespeeld totdat anderen naar de Playground kwamen. Op deze wijze heb ik vaak kunnen participeren in de voetbalspelletjes die gespeeld werden, en nog belangrijker, zo heb ik de mogelijkheid gehad om te bewijzen dat ik participatiewaardig was.

Niet iedereen krijgt de mogelijkheid om zichzelf te “bewijzen” op het veld. Dit is het gevolg van de categorisering op basis van etniciteit, sekse en leeftijd aan de hand waarvan in eerste instantie wordt bepaald of iemand wel of niet mee mag doen. Om dat zij hun etniciteit, sekse en leeftijd mee hebben, krijgen oudere Marokkaanse jongens die geen deel uitmaken van de *ingroup*, het gemakkelijkst toegang tot het veldje. Hierdoor krijgen zij de mogelijkheid om te laten zien welke voetbalkwaliteiten zij in huis hebben. Spel- en balvaardigheid blijven echter te allen tijde een criterium voor in- en uitsluiting. Functionele identificatie kan daardoor ook een negatieve invloed hebben op de participatie van de jongens die, op basis van etniciteit, sekse en leeftijd, in eerste instantie wel kunnen participeren. Dit komt duidend naar voren op het moment dat de Playground van de “harde kern” wordt overgenomen door de oudere jongens.

Op willekeurige momenten lopen oudere jongens het veld in om mee te spelen met Zeid en Iliyas. Anderen lopen juist het veld uit om langs de kant te gaan hangen of om wat met een eigen bal te klooiën langs de zijlijn. Een zelforganiserend mechanisme heeft de overhand. Iedereen kent, op basis van sekse en leeftijd, zijn plaats in het geheel.

Temidden van dit alles zie ik dat een 15-jarige Marokkaanse jongen al een tijdje naar het partijtje staat te kijken. Hij draagt een ietwat strakke spijkerbroek, een nette lichtblauwe bloes en heeft een rechthoekige bril op. Hierdoor valt hij enigszins uit de toon bij de andere jongens die voornamelijk gekleed gaan in joggingbroeken, *baggy-pants* en gympen. Uit zijn dralende houding direct langs de zijlijn van het veldje, maak ik op dat hij mee wil doen. Hij aarzelt. Na enige minuten stapt hij toch het veld in. Eerst staat hij wat ongemakkelijk te lummelen in het veld en krijgt de bal niet aangespeeld. Vervolgens doet hij verwoede pogingen om deel uit te maken van het spelletje door zoveel mogelijk vrij te lopen, maar de bal wordt nog steeds niet naar hem gespeeld. Als hij na vele mislukte pogingen dan toch eenmaal de bal heeft weten te bemachtigen, blijkt hij niet de meest getalenteerde voetballer te zijn. Al snel verliest hij controle en de bal wordt voor hij er erg in heeft van hem afgepakt. Het spelletje gaat op volle toeren door, maar hij kan het voor de rest van het spelletje wel vergeten. Door zijn gebrek aan voetbalkunsten, kan hij maar weinig bijdragen aan het gemeenschappelijke doel van zijn team – winnen – waardoor er geen sprake is van wederzijdse afhankelijkheid tussen hem en zijn medespelers. Het gevolg is dat hij de bal niet meer toegespeeld krijgt, hoe vaak hij ook vrijloopt. Ondanks het feit dat hij in het veld staat en hij de vrijheid krijgt daar te blijven staan, wordt hij toch uitgesloten. Hij maakt geen deel meer uit van het partijtje. Kortom, hij wordt zonder pardon buitenspel gezet. De jongen loopt dan ook binnen afzienbare tijd het veldje af en gaat op het muurtje zitten, dat midden op de Playground staat. Zijn spel- en balvaardigheden zijn klaarblijkelijk niet toereikend genoeg om als volwaardig medespeler te kunnen participeren.

Zoals blijkt uit de vorige observaties, worden categorisering op basis van etniciteit, sekse en leeftijd dus regelmatig overstegen door voetbalkunsten. De functionele identificatie die hiermee gepaard gaat kan zowel een positief als negatief effect hebben op participatie. Zo kan iemand die behoorlijke voetbalkunsten in huis heeft, maar in eerste instantie op basis van deze categorisering uitgesloten zou worden toch participeren. Hiervoor dient hij of zij wel de mogelijkheid te krijgen om te bewijzen dat hij of zij participatiewaardig is. Andersom kan iemand die maar weinig spel- en balvaardigheid heeft, maar op basis van deze categorisering ingesloten zou worden,

alsnog uitgesloten worden, met non-participatie tot gevolg. Dit neemt echter niet weg dat de categorisering op basis van etniciteit, sekse en leeftijd een essentiële rol blijven vervullen op de Playground. Deze categorisering vormen de basis voor het definiëren van de *in-* en *outgroup* – het blijven primaire identificaties (Verkuyten 1992: 80).

Zoals duidelijk moge zijn, hebben processen van sociale in- en uitsluiting op basis van etniciteit, sekse, leeftijd, maar ook op basis van kwaliteit, behoorlijke invloed op de mate van participatie van kinderen en jongeren. Echter, zoals zal blijken in het volgende hoofdstuk, zijn deze processen ook te beïnvloeden.

4. Participatie en insluiting als uitdaging

Doordat sociale processen van in- en uitsluiting op basis van etniciteit, sekse, leeftijd en kwaliteit grotendeels vrijspel hebben op de Overvechtse Playground, kan de functionele visie op sport, de visie die ten grondslag ligt aan het initiatief om de Playground aan te leggen, ter discussie worden gesteld. De sociaal-kritische visie lijkt in vele opzichten beter aan te sluiten bij de situatie zoals deze op de Playground is. Dit komt de algemene doelstelling om sociaal-culturele integratie te bewerkstelligen niet ten goede. De functionalistische visie op sport kan zich echter doen gelden wanneer op alle fronten waar uitsluiting plaatsvindt, tegenwicht wordt geboden aan deze sociale processen. Insluiting in plaats van uitsluiting dient hiervoor het credo te worden op de Playground. Tijdens mijn onderzoek heb ik opgemerkt dat begeleiding daarin een belangrijke rol kan vervullen door invloed uit te oefenen op de processen van in- en uitsluiting. Daar de verhouding tussen processen van in- en uitsluiting en het stimuleren van participatie ambigue is, moet deze opgave voor de begeleiding echter niet onderschat worden.

4.1 De rol van begeleiding

Amir is een begeleider die deze uitdaging met volle overtuiging aangaat en zijn tanden erin zet. Ik zie hem voor het eerst op de Playground nadat ongeveer twee maanden van mijn onderzoekstijd zijn verstreken. Zoals eerder vermeldt, is Amir zelf opgegroeid in de wijk. Hij woont in de flat die naast de Playground staat. Hierdoor kent hij veel kinderen en jongeren uit de buurt. Hij bekommert zich in grote mate om de participatie van kinderen en jongeren uit de buurt en vindt het belangrijk dat iedereen die mee wil doen ook daadwerkelijk mee kan doen. Hij schat de invloed die hij daar als begeleider op kan uitoefenen op waarde: “Als het gebeurt dat iemand niet mee mag doen ofzo, of niet direct, dan laat ik altijd mijn vertrouwen zien in die persoon. Het is dan de groep tegen de eenling, en als ik met de eenling ben, dan komt er een soort balans. De groep hoeft dan niet meer zo stoer te doen als ze zien dat ik het opneem voor die eenling. Er komt dan

evenwicht en dan kan die andere persoon meedoen. Het is belangrijk dat gerechtigheid gehandhaafd wordt.”²⁴

Niet alle begeleiders gaan deze moeilijke taak met zoveel verve aan als Amir. Soms worden processen van uitsluiting juist in de hand gewerkt door toedoen van begeleiders. Kamal is, net als Amir, een van de begeleiders die op de helft van mijn onderzoek als begeleider actief is geworden op de Playground. Hij heeft zo zijn eigen visie op de rol die leeftijd mag spelen in de beslissing om iemand mee te laten spelen of niet. Voor hem is kwaliteit van het spel belangrijker dan het “samenspelen”. Dit blijkt wanneer een Marokkaans meisje van 18 jaar met haar kleine 7-jarige broertje en 9-jarige zusje de Playground oploopt. Amir, die op dat moment ook op de Playground is, verwelkomt hen hartelijk. Hij vraagt direct of ze mee willen spelen met het partijtje dat op dat moment door de “harde kern” wordt gespeeld. Ze werpen een blik op het partijtje dat in volle gang is en knikken allebei enthousiast. “Natuurlijk kunnen jullie meespelen!”, zegt Amir, terwijl hij hen een aai over hun bol geeft.²⁵ Kamal vindt het echter geen goed idee dat de kleintjes mee mogen spelen en gaat tegen Amir’s voorstel in. Hij denkt dat hun leeftijd hen parten zal spelen in het veld, dat het te gevaarlijk is en dat het daarnaast ook niet leuk is voor de spelers van de “harde kern”. Hij besluit ze aan de kant te houden. Hierdoor zet hij hen buitenspel. Klaarblijkelijk koppelt hij leeftijd automatisch aan kwaliteit. Amir, die stagiair is van Kamal, heeft hier echter geen vrede mee. Zodra hij zijn kans schoon ziet betreft hij de kleintjes toch bij het spel. Dit is niet de eerste en laatste keer dat Kamal op basis van leeftijd bepaald wie er wel en niet meespelen. Ook de Nederlandse Ricardo heeft dit aan den lijve moeten ondervinden. Hij is 8 jaar oud, blond, smal gebouwd en draagt een klein rond brilletje. Hij is naar de Playground gekomen om daar met de “harde kern” mee te voetballen. Kamal roept aanwijzingen over het veld naar de verschillende spelertjes die zich op het veldje in het zweet werken om een punt te scoren. Ricardo gaat bij hem staan en zegt dat hij mee wil doen. Terwijl de 8-jarige Ennes er lustig op los speelt in het veld, mag Ricardo niet mee voetballen van Kamal. Hij zegt dat hij Ricardo te jong vindt. Klaarblijkelijk heeft Kamal’ kennis van iemands voetbalkunsten grote invloed op zijn beslissing om hem of haar te laten participeren.

---

²⁴ Informeel interview met sportbegeleider Amir; 04-06-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

²⁵ 29-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

Hierdoor kunnen de jonge kinderen, die niet regelmatig op de Playground zijn en niet tot de *peergroup* behoren, niet participeren in de activiteiten die op de Playground plaatsvinden. Het begin van de vicieuze cirkel is gemaakt. De kinderen die besluiten om toch naar de Playground te gaan terwijl ze daar niet vaak heengaan, zullen door een dergelijke teneurstelling de volgende keer een tweede keer nadenken voordat ze de gok wagen met de kans dat ze zelfs door de begeleiding buitenspel worden gezet. En dat terwijl de begeleiding deze visieuze cirkel juist kan en zou moeten doorbreken om insluiting, en dus participatie, te optimaliseren.

Wanneer begeleiders er echter wel naar streven om iedereen te laten participeren, betekent dit niet dat dit zomaar te bewerkstelligen is. Het ombuigen van een sociaal proces van uitsluiting naar een proces van insluiting gaat vaak niet zonder slag of stoot. Blijkbaar is dit niet alleen op samenlevingsniveau een uitdaging. Er is een behoorlijke dosis overtuigingskracht en wilskracht voor nodig. Dit blijkt wanneer de “harde kern” op een woensdag middag een duchtig potje voetbal aan het spelen is onder begeleiding van twee stagiaires van de ROC-opleiding Sport en Bewegen. De “harde kern” staat al zwetend en hijgend op het geasfalteerde veldje bij elkaar. Nadir heeft de bal en haalt er wat trucjes mee uit. Twee onbekende gezichten vallen mij echter op in het groepje. Naar aanleiding van hun huidskleur, bouw, smalle hoofdjes en spitse gezichten, vermoed ik dat deze jongens een Indiase of Pakistaanse achtergrond hebben. Ze zijn broers van elkaar. Angela, een van de twee stagiaires, wijst de twee broers aan. Zij mogen van haar kiezen zodat er met nieuwe teams een nieuw potje voetbal gespeeld kan worden. De kleinste, hij is een jaar of acht, mag beginnen met kiezen. Hij wijst naar Nadir. “Ik wil niet bij jou in het team!” roept Nadir verbolgen.²⁶ Vervolgens keert hij het groepje de rug toe en loopt vastbesloten naar de andere kant van het veldje. Dan wijst het jongetje voorzichtig naar Faisal, maar ook hij zegt dat hij niet bij hem in het team wil en wendt zich af. Met een beteuterd gezicht laat het kleine jongetje het kiezen voor wat het is. De teamformatie ligt stil. Met het verstrijken van tijd en het inzetten van enige pressiemiddelen door de begeleiders, weten deze laatste de groep weer bij elkaar te krijgen en de jongens allemaal met elkaar aan het spelen te krijgen. Het gevaar van uitsluiting lijkt geweken. Doch, al snel blijkt dat “harde kern” geen genoegen neemt met de geforceerde insluiting. Er wordt

---

²⁶ 20-02-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

namelijk met wissels gespeeld omdat de teampjes ietwat te groot zijn voor het veld. Beide broers zijn de eerste die langs de zijlijn komen te staan. Zij komen vervolgens niet meer aan spelen toe. De begeleiders ondernemen geen actie meer en laten de sociale processen op hun beloop. Ze laten hun initiële vastbeslotenheid om insluiting te bewerkstelligen varen en gaan de uitdaging niet verder aan.

4.2 Van primaire naar functionele identificatie

De uitdaging voor de begeleiding op de Playgrounds, ligt in de noodzaak om een verschuiving te bewerkstelligen in de identificatieprocessen van de kinderen en jongeren. De nadruk moet “samenspel” en “samenspelen” komen te liggen. Hiervoor dient aandacht besteed te worden aan het plezier voor een ieder die zich op de Playground bevindt, ongeacht etniciteit, sekse of leeftijd. Primaire identificaties worden hierdoor buitenspel gezet en functionele identificatie kan zijn intrede doen.

Waar het de identificatie en categorisatie op basis van sekse betreft, weten zowel Amir als Jamila door middel van hun aanwezigheid een dergelijke verschuiving te bewerkstelligen. Jamila is een stagiaire van 15 jaar oud en van Marokkaanse afkomst. Zij is de eerste twee maanden van mijn onderzoek regelmatig samen met de “harde kern” op de Playground geweest. Ze heeft praktisch altijd met hen meegespeeld wanneer ze op de Playground aanwezig was. Door middel van haar eigen participatie heeft zij de drempel voor meiden om mee te spelen verlaagd. Daarnaast heeft zij door haar eigen bal- en spelvaardigheid korte metten kunnen maken met de “gender logica”.

Ook Amir zorgt er regelmatig voor dat ook meiden de mogelijkheid krijgen om mee te spelen. Zo is hij via zijn zusje en twee nichtjes bekend met de jongerenparticipatiegroep. Dit is een groep jongeren van vier jongens en zes meiden die allerlei sociale activiteiten organiseren voor jongeren uit de buurt. Hij zorgt er regelmatig voor dat deze groep ook naar de Playground komt om daar te voetballen, waarbij hij de meiden ruim baan geeft om te participeren. Door net als Jamila zelf met de meiden mee te spelen, verlaagt hij de drempel voor zowel de jongens als de meiden om onafhankelijk van sekse samen te spelen. Het aanpakken en tegengaan van uitsluiting op basis van sekse verloopt meestal vrij soepeltjes. Er wordt weinig stennis over geschopt wanneer meiden bij het

spel worden betrokken door de begeleiding. Echter, waar het de verschuiving van etnische identificatie naar functionele identificatie betreft, is de uitdaging nog stukken groter.

Zoals uit voorgaande hoofdstukken is gebleken, heeft etnische identificatie een prominente invloed op de invulling die wordt gegeven aan de articulatiemacht die de *peergroup* zich op de Playground – hun territorium – hebben toegeëigend. Wanneer “anderen” zich op de Playground begeven en dit als een bedreiging wordt ervaren door de *peergroup*, wordt door deze laatste vaak teruggevallen op primaire identificatie, namelijk etnische identificatie. *Social closure* is een feit, met uitsluiting tot gevolg van kinderen en jongeren met een andere etniciteit dan de Marokkaanse, enkele uitzonderingen daargelaten. Begeleiding kan proberen om deze processen tegen te gaan door ervoor te zorgen dat de kinderen en jongeren zich op functionele basis met de “ander” kunnen identificeren. Uit het voorval waarbij de spelers van de “harde kern” weigerachtig waren om de twee broertjes van Pakistaanse of Indiase afkomst mee te laten spelen, blijkt echter dat het niet eenvoudig is om een brug slaan tussen jongeren van de *peergroup* en *outsiders* van andere etnische afkomst. Hoewel Amir een behoorlijke overtuigingskracht heeft met zijn open houding naar iedereen toe, is ook hij niet altijd in staat om insluiting te bewerkstelligen waar (zelf-)uitsluiting op basis van etnische identificatie in eerste instantie een feit is. Dit laat zich duiden wanneer twee 13-jarige jongens van Oost-Europese afkomst de Playground op komen fietsen op hun crossfietsjes. Ik heb hen er nog nooit eerder gezien. Ze rijden wat rond en kijken naar het potje voetbal dat de “harde kern” aan het spelen is. Amir is op dat moment ook de Playground. Hij kent hun duidelijk ook niet maar vraagt na enige tijd of ze mee willen doen. Een van hen zegt vol overtuiging van niet. Hij houdt niet van voetballen zegt hij. Zijn vriendje reageert hier enigszins sarcastisch op. Hij vindt dit onzin aangezien zijn maatje volgens hem namelijk wel altijd na school tegen de muur wil voetballen. Amir denkt hiermee een ingang gevonden te hebben om ze over te halen om toch mee te doen. De jongens kijken met enige argwaan naar de Marokkaanse club die op het veld staat en slaan het aanbod wederom af. Amir doet zijn uiterste best om zo ver te krijgen dat ze meedoen, maar het mag niet baten. Ze willen zeker niet meedoen met het potje voetbal.

Begeleiding op de Playground kan dus in meer en mindere mate invloed uitoefenen op de sociale processen van in- en uitsluiting op de Playground. Er is echter nog een behoorlijk lange weg te gaan op deze Playground te Overvecht. Deze uitdagende opgave ligt er en dient met beide handen aangegrepen te worden om optimale participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten die op de Playground plaatsvinden te bewerkstelligen. Dat dit zo'n grote uitdaging is op Playground de Gagel heeft, naast de sociale processen van uitsluiting die hier aan de orde van de dag zijn, ook grotendeels te maken met het imago van de Playground waardoor veel kinderen uit de buurt er bewust voor kiezen om niet naar de Playground te komen of deze zelfs te mijden. In de buurt staat de Playground slecht bekend, waardoor veel jongeren en kinderen niet naar de Playground komen. De gedragingen van de Marokkaanse *peer group*, speelt hier een belangrijke rol in. Volgens een groepje van vier jongens van twee Marokkaanse en twee Surinaamse jongens tussen de 9 en 16 jaar oud, is er teveel onrust op de Playground. De politie moet er vaak aan te pas komen wat ze niet prettig vinden. Dit is, naast het feit dat ze dichterbij huis een voetbalkooi hebben, een reden om niet naar de Playground te komen.²⁷ Ook Michael, het 11-jarige Nederlandse jongetje dat een aanvaring met Tarik had, refereert naar het "criminele" imago van de Playground wanneer hij vertelt dat hij vrijwel nooit naar de Playground komt omdat zijn spullen er wel eens gestolen zijn.²⁸ Ook een 10-jarig meisje van Afghaanse afkomst, die door Park de Gagel richting de speeltuin verderop in het park loopt, zegt dat zij vrijwel nooit naar de Playground komt. Volgens haar gebeuren daar vaak vervelende dingen. Ze vertelt me dat er vaak rottigheid wordt uitgehaald en dat je soms wordt uitgescholden als je langsloopt.²⁹ De 10-jarige Samantha en Julie beamen dit. Zij zeggen dat ze soms uitgescholden worden voor brillenjood of mongool door jongens die op de Playground zijn en dat ze vaak niet mee mogen doen met voetballen, vooral als er veel jongens zijn.³⁰ Opvallend is dat al deze groepjes er, onafhankelijk van elkaar, vanuit gaan dat begeleiding een verschil zou kunnen maken en ervoor zou kunnen zorgen dat dit allemaal niet gebeurt. De begeleiding op Playground de Gagel heeft dus, naast het beteugelen van processen van uitsluiting en het in goede banen leiden van processen van

---

²⁷ 06-05-2008, Park de Gagel te Overvecht.

²⁸ 30-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

²⁹ 06-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

³⁰ 13-03-2008; 20-03-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

insluiting om participatie te bevorderen, nog een andere uitdaging: het imago van de Playground oppoetsen. Dit zal niet over één nacht ijs gaan, maar alleen al de aanwezigheid van begeleiding die een oogje in het zeil houdt, kan hier een waardevolle bijdrage aan leveren.

4.3 Begeleiding buitenspel

Begeleiding kan dus veel betekenen in de optimalisering van participatie van jongeren en kinderen in de activiteiten op de Playground. Ze kunnen processen van sociale in- en uitsluiting op een positieve manier beïnvloeden en het imago van de Playground verbeteren. Echter, waar het op participatie aankomt, zijn er ook andere factoren in het spel die essentieel zijn, maar waar begeleiding geen invloed op kan uitoefenen.

De mogelijkheden die de begeleiders hebben om participatie te stimuleren, zijn voor een groot deel afhankelijk van de mate waarin wordt voldaan aan de contextuele randvoorwaarden van een Playground. Hiermee bedoel ik bijvoorbeeld de faciliteiten die aanwezig zijn op de Playground, de ligging van de Playground in de buurt, de omliggende buurtfaciliteiten, andere buurtactiviteiten, de toegangsvoorwaarden die gelden op de Playground, betrokkenheid van ouders en of er permanent toezicht op de Playground aanwezig is. Indien de context van de Playground niet optimaal is, zal dit een beperkende factor zijn voor de invloed van de begeleiding. Het zijn namelijk allemaal factoren die ook een belangrijke invloed uitoefenen op de komst van kinderen en jongeren naar de Playground en hun participatie in de activiteiten. Op Playground de Gagel wordt vrijwel aan geen enkele contextuele randvoorwaarde voor optimale participatie voldaan. In de eerste plaats ligt de Playground weggemoffeld in een hoekje van Park de Gagel. Het wordt voor een deel afgeschermd door struiken en bomen, waardoor er maar weinig toezicht van buurtbewoners mogelijk is. Het veldje is vrij toegankelijk voor iedereen, op ieder tijdstip van de dag. Er is dan ook geen permanent toezicht op hetgeen er gebeurt. Dit in tegenstelling tot de speeltuin, kinderboerderij en activiteitencentrum voor kinderen dat ongeveer honderd meter verderop ligt. Deze worden wel goed bezocht door buurtbewoners. Hier is permanent toezicht op de kinderen en worden misdragingen direct gecorrigeerd. Als ik kinderen die door Park de Gagel

lopen aanspreek en vraag waarom zij niet naar de Playground komen, krijg ik regelmatig als antwoord dat zij liever naar de speeltuin gaan. Zo vertelt een Nederlands meisje van 17 jaar oud die met haar 8-jarige broertje richting de speeltuin loopt, dat zij liever met haar broertje naar de speeltuin gaat. “Daar zijn meer mensen. Het is er druk en de sfeer is beter”, zegt ze.³¹ Verder heeft de buurt weinig tot geen zeggenschap gehad in de aanleg van het nieuwe veldje. Ook hierdoor is er maar weinig binding met het veldje. De jongeren en kinderen klagen er juist steen en been over. Laat het woord “hekken” vallen, en een stroom van beklag van de jongeren volgt, met een en dezelfde boodschap: vroeger was alles beter. Toen was er bijvoorbeeld tenminste een voetbalkooi zodat de bal niet steeds uit het veld rolde. Al met al komt het er in Overvecht op neer dat de begeleiders op deze Playground moet roeien met de riemen die zij hebben en maar in beperkte mate de mogelijkheid hebben om participatie in de activiteiten die plaatsvinden op de Playground toe te laten nemen.

Dit alles staat in schril contrast met Playground Abstederdijk. Deze Playground is het ideaaltype, waar de RKF trots op is. Deze Playground is zelfs zo’n succes, dat onze eigen kroonprins, Prins Willem Alexander, er een werkbezoek heeft afgelegd tijdens mijn onderzoeksperiode. Waar sociale uitsluiting hoogtij viert in Overvecht, is het voornamelijk sociale insluiting dat hier de klok slaat. Aanhangers van de functionalistische visie op sport kunnen er groots mee zijn. De contextuele randvoorwaarden op deze Playground zijn er dan ook vrijwel optimaal. Terwijl de Playground in Overvecht op enige afstand van de speeltuin en andere faciliteiten ligt, zijn deze faciliteiten in Sterrenwijk op één terrein samengevoegd. Hierdoor is het eenvoudig voor kinderen die in de speeltuin zijn, om ook eventjes een balletje te trappen op het sportveldje. Aansporing tot participatie in sportieve activiteiten wordt hierdoor vergemakkelijkt voor de begeleiders die hier werken. Daarnaast is deze toegang tot de Playground gebonden aan tijd en leeftijd. Na 18.00u gaan de hekken dicht en alleen kinderen tot en met 12 jaar hebben toegang tot de speeltuin waar permanent toezicht op is. In het geval er een sportbegeleider aanwezig is, mogen ook kinderen tot 14 jaar de Playground op om te sporten. Daarnaast ligt de Playground in de Utrechtse volksbuurt Sterrenwijk, tussen de woonhuizen in en de buurtbewoners. Drie kinderen uit de buurt

---

³¹ 06-05-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

hebben zelfs inspraak gehad in het ontwerp en de aanleg van de Playground. De betrokkenheid van de buurt bij de Playground is er dan ook velen malen groter dan in Overvecht. Daarnaast is mij tijdens mijn onderzoek opgevallen dat er in Sterrenwijk een soort “ons kent ons” sfeertje hangt, wat een positief effect lijkt te hebben op de participatie in sociale en recreatieve activiteiten. De activiteiten die op de Playground plaatsvinden, worden dan ook ruim van tevoren en duidelijk aangekondigd in de buurt. Door deze positieve randvoorwaarden, is het voor de begeleiding op de Playground stukken eenvoudiger sociale processen van uitsluiting om te buigen naar insluiting. Er heerst op deze Playground een sfeer van “samenzijn” en “samenspelen”, en wie toch weigert om met anderen te spelen, kan vertrekken. Zo simpel is het. Playground Abstederdijk is wat de optimalisering van participatie zó ver, dat de begeleiding van Playground de Gagel daar alleen nog maar van kan dromen – een droom die, gezien de belemmerende contextuele randvoorwaarden in Overvecht, niet snel te realiseren zal zijn.

Naast de bepalende negatieve invloed van de contextuele randvoorwaarden die aan Playground de Gagel verbonden zijn, zijn er ook nog andere factoren die invloed hebben op de participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten op de Playground. Voor veel kinderen is het weer bepalend voor hun komst naar de Playground. Velen van hen komen alleen als het lekker weer is en blijven thuis als het koud is of als het regent. Daarnaast zijn er nog tal van andere redenen om maar sporadisch naar de Playground te komen. Sommige kinderen gaan meestal naar een ander veldje omdat dat dichterbij huis is en ze daar meer mensen kennen. Weer anderen zijn lid van een voetbalclub waar ze een paar keer per week moeten trainen. Vaak komen ze die dag dan niet naar de Playground of vertrekken eerder om op tijd bij de training te kunnen zijn. Voor de oudere jongeren zijn school, bijles en huiswerk ook invloedrijke factoren die bepalend zijn voor hun komst naar de Playground. Daarnaast zijn er natuurlijk ook kinderen en jongeren die simpelweg geen zin hebben om altijd buiten te spelen of om te sporten. Op deze laatste bepalende factor die leidt tot non-participatie, kan echter wel ingespeeld worden door de begeleiding door de activiteiten op de Playground aantrekkelijker te maken. De eerder genoemde factoren zijn namelijk allemaal factoren waar ook Playground Abstederdijk mee te maken heeft en waar maar weinig invloed op uitgeoefend kan worden door

begeleiding. Echter, Playground Abstederdijk biedt de kinderen en jongeren een aantrekkelijk en variërend sportaanbod, voor ieder wat wils. Daardoor komen meer kinderen en jongeren naar de Playground toe. Op een paar uurtjes tennis in de week onder begeleiding van Hassan na, wordt er in Overvecht alleen maar gevoetbald omdat de *peergroup* dat het liefste doet. Echter, veel kinderen uit de buurt geven aan dat ze niet alleen maar willen voetballen. Zo vertellen de Surinaamse en Marokkaanse jongens in het groepje van vier, dat ze misschien wel naar de Playground zouden komen als er ook andere activiteiten georganiseerd zouden worden. Ze zouden ook wel willen basketballen in plaats van alleen maar voetballen.³² Ook Samantha, het 10-jarige vriendinnetje van Julie, zegt dat ze vaker naar de Playground zou komen als er meer verschillende activiteiten georganiseerd zou worden, net als op de camping waar voor kinderen van iedere leeftijd dingen georganiseerd zijn.³³ Naast het sturen van sociale processen van in- en uitsluiting, kan de begeleiding in Overvecht zich kan laten gelden door het sportaanbod groter te maken. Zo kunnen zij ervoor zorgen dat meer jongeren en kinderen naar de Playground komen om te participeren in de activiteiten die hier plaatsvinden.

---

³² 22-04-2008, Park de Gagel te Overvecht.

³³ 20-03-2008, Playground de Gagel te Overvecht.

5. Conclusie

De prominente aanwezigheid van sociale processen van gemeenschapsvorming en in- en uitsluiting hebben door de jaren heen een stempel op de Nederlandse multiculturele samenleving gedrukt. Het tolerantiebeleid dat jarenlang het stokpaardje van het Nederlandse beleid ten aanzien van de multiculturele samenleving is geweest, heeft uiteindelijk voornamelijk spanningen, frictie en angst voor maatschappelijke fragmentatie met zich mee gebracht. Het *mosaic multiculturalism* heeft om deze reden het veld moeten ruimen, maar niet zonder een uitdaging na te laten voor het nieuw multiculturalisme waarin sociaal-culturele integratie voorop is komen te staan.

In dit nieuwe multiculturalisme wordt vooral veel geïnvesteerd in het bevorderen van maatschappelijke participatie. Specifieke aandacht gaat uit naar maatschappelijk participatie in recreatieve en sociale activiteiten. Er wordt namelijk gedacht dat participatie in het sociaalrecreatieve spectrum een waardevolle bijdrage kan leveren aan sociaal-culturele integratie, daar het functionele identificatie en interculturele dialoog faciliteert. Gehoopt wordt dat sociale uitsluiting zo plaats zal maken voor sociale insluiting. Doordat er een functionele visie op sport op na wordt gehouden en er veel nadruk ligt op het belang van de buurt in het nieuwe integratiebeleid, wordt veel geïnvesteerd in de stimulering van participatie in buurtsport activiteiten. De Richard Krajicek Foundation (RKF) is een van de buurtsport-initiatieven die, middels de aanleg van sportveldjes in multiculturele achterstandswijken, een bijdrage hoopt te leveren aan de sociaal-culturele integratie. Participatie van kinderen en jongeren staat hierbij voorop.

Participatie is echter onlosmakelijk verbonden met sociale processen van in- en uitsluiting, ongeacht het spectrum waarin participatie plaatsvindt. Deze bepalen wie er wel en niet bijhoren, dus wie er wel en niet kunnen participeren. Interculturele dialoog zal niet plaatsvinden zolang er geen sprake is van insluiting. Dit gegeven maakt het stimuleren van sociale insluiting van essentieel belang voor succesvolle sociaal-culturele integratie, maar maakt het tegelijkertijd ook tot een grote uitdaging. Ook op de Playgrounds van de RKF is het bevorderen van sociale insluiting een noodzakelijke opgave. Alleen door een optimalisering van participatie in de activiteiten op de Playground, kan de RKF middels de Playgrounds een bijdrage leveren aan de beoogde

sociaal-culturele integratie. De participatie van kinderen en jongeren in deze activiteiten is echter afhankelijk van een verscheidenheid aan factoren. Door middel van onderzoek naar de aard van deze factoren, heb ik inzicht gekregen in de factoren die daadwerkelijk invloed uitoefenen op de motivatie van kinderen en jongeren om wel of niet te participeren in de activiteiten die op de Playground plaatsvinden. Processen van in- en uitsluiting op basis van etniciteit, sekse en leeftijd blijken de belangrijkste determinanten te zijn voor participatie op Playground de Gagel in Overvecht.

Etniciteit en etnische identificaties spelen hierin de hoofdrol. Playground de Gagel is namelijk geworden tot het territorium van een Marokkaanse *peergroup*. Binnen deze *peergroup* is sprake van sterke interne cohesie die zijn wortels heeft in de etnische gelijkheid van de kinderen en jongeren die tot de *ingroup* behoren. Leden van de *peergroup* bepalen overwegend wie er wel en niet bijhoren, wie er wel en niet mee mogen doen. Kortom, zij hebben articulatiemacht op de Playground. Door de articulatiemacht van deze Marokkaanse *peergroup*, spelen voornamelijk etniciteit en etnische identificatie een prominente rol in de processen van in- en uitsluiting die zich hier manifesteren. De grenzen die door middel van *social closure* door deze *ingroup* worden opgeworpen wanneer een *outsider* zich op hun territorium bevindt, zijn door *outsiders* niet zomaar te passeren. Een strategie van *entry* van *outsiders* wordt hiervoor verlangd, waarbij sprake is van aanpassing aan het *culturele compromis* van de *peergroup*. Succesvolle *entry* geeft *outsiders* de mogelijkheid te participeren. Echter, degenen die er niet in slagen om door de opgeworpen grenzen heen te breken, moeten hun aanwezigheid op de Playground met uitsluiting bekopen. Zij worden buitenspel gezet en kunnen niet participeren in de activiteiten die er plaatsvinden. Kinderen met een andere etniciteit dan de Marokkaanse, krijgen hierdoor minder kans om te participeren. Doordat zij als gevolg van uitsluiting niet kunnen delen in de ervaring van het spel, zullen zij zich minder thuisvoelen op de Playground dan de Marokkaanse jongeren en kinderen, die het tot hun territorium hebben gemaakt en aan de hand daarvan ook onderscheid maken tussen *insiders* en *outsiders*. De ontwikkeling van gevoelens van *belonging* onder niet-Marokkaanse jeugd wordt dus beperkt.

Deel uitmaken van de *peergroup*, duidt niet vanzelfsprekend op onbeperkte participatie. Ook binnen de *peergroup* is er namelijk sprake van processen van in- en

uitsluiting. Categorisering op basis van sekse, waarbij “gender logica” niet wordt geschuwd, zijn bijvoorbeeld aan de orde van de dag op de Playground. Zo is het onder de jongens op de Playground een algemeen aanvaardde opvatting dat meisjes niet kunnen voetballen. Deze geïnternationaliseerde “gender logica” heeft drastische gevolgen voor de mogelijkheid van meiden om te participeren in de activiteiten op de Playground. De meiden die deel uitmaken van de Marokkaanse *peer group* worden hier ook mee geconfronteerd. Ook zij worden op basis van sekse uitgesloten, ondanks hun etnische gelijkheid met de jongens van de *peer group*. Hun participatie wordt erdoor beperkt.

Ook is er op de Playground sprake van categorisering op basis van leeftijd en ook dit heeft invloed op de participatie van kinderen en jongeren. Er wordt namelijk onderscheid gemaakt tussen de kleintjes en de groten. Dit doet zich ook binnen de *peer group* voor. Doordat de oudere jongeren in dit geval de articulatiemacht in handen hebben, heeft de factor leeftijd vooral voor de kleintjes uitsluiting tot gevolg. Zij worden regelmatig tegen het eind van de middag buitenspel gezet door de ouderen. Hun participatie wordt belemmerd door de factor leeftijd.

Categorisering op basis van etniciteit, sekse en leeftijd zijn dus factoren die allen grote invloed uitoefenen op de participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten op de Playground. Echter, voetbalkunsten, spel- en balvaardigheid, kunnen deze categorisering overstijgen. Wie kan laten zien dat hij of zij kan voetballen, vergroot zijn mogelijkheden tot participatie. Desalniettemin wordt de mogelijkheid om voetbalkunsten te laten zien regelmatig belet door de uitsluiting die mogelijk in een eerder stadium plaatsvindt op basis van de hierboven genoemde categorisering. Het wrange in dat geval is dat de mogelijkheid om te bewijzen dat iemand participatiewaardig is, hem of haar wordt ontnomen doordat hij of zij al op voorhand buitenspel is gezet.

De participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten die op de Playground plaatsvinden is uitermate belangrijk om middels de Playgrounds een bijdrage te kunnen leveren aan de sociale cohesie in de buurt en daarmee aan de sociaal-culturele integratie in de samenleving. Echter, zoals is gebleken zijn er een diversiteit aan factoren in het spel die allen op enige manier processen van in- en vooral uitsluiting in de hand werken. Op basis hiervan zou geconcludeerd kunnen worden dat de sociaal-kritische visie op sport

het dichtst bij de werkelijkheid van de Playground ligt. Uit mijn onderzoek is naar voren gekomen dat de Playground inderdaad een plek is waar sociale differentiatie en sociale ongelijkheid op de voorgrond treden. Uitsluiting lijkt een onontkoombare realiteit te zijn op de Playground, wat een negatief effect heeft op de participatie van kinderen en jongeren. Dit lijkt een zorgwekkende conclusie te zijn gezien de gewenste bijdrage van de Playground in het nieuwe multiculturalisme. Een dergelijke conclusie is echter ietwat te voorbarig. Deze sociaal-kritische visie op sport gaat namelijk alleen op voor de Playground wanneer sociale processen van in- en uitsluiting hier vrijspel hebben. Door middel van begeleiding kan dit vrijspel aan banden worden gelegd. Begeleiding kan een positieve draai geven aan deze sociale processen waardoor insluiting kan zegevieren over uitsluiting. Door een verschuiving van primaire identificatie naar functionele identificatie na te streven, kan een situatie gecreëerd worden op de Playground waar de sociaal-kritische visie op sport minder goed bij aansluit. Door functionele identificatie op basis van een gemeenschappelijk doel en wederzijdse afhankelijkheid, maakt het namelijk niet meer uit of iemand Nederlands, Turks of Marokkaans, jongen of meisje, jong of oud is. De determinanten van in- en uitsluiting, etniciteit, sekse en leeftijd, worden hierdoor ingeperkt en interculturele dialoog wordt mogelijk gemaakt. Precies zoals de functionele visie op sport stelt, fungeert sport op de Playground dan als integrerend instrument en kan zo een zeer waardevolle bijdrage leveren aan de nagestreefde sociaal-culturele integratie door middel van participatie in sport. Doordat uitsluiting plaats maakt voor insluiting, zal de participatie toenemen. De interculturele dialoog die zo op de Playground wordt gefaciliteerd kan hierdoor ook een grotere impact hebben op zowel de sociale binding in de buurt als op de sociaal-culturele integratie van deze kinderen en jongeren in de samenleving als geheel.

Het beïnvloeden van deze sociale processen van in- en uitsluiting door het bewerkstelligen van een verschuiving van primaire identificatie naar functionele identificatie, is echter niet eenvoudige en blijft een behoorlijke opgave. De participatie van kinderen en jongeren in de activiteiten die plaatsvinden op de Playground zijn ook alleen afhankelijk van deze sociale processen. Er zijn daarnaast nog een handvol factoren die hier invloed op hebben. Dit zijn factoren zoals weersomstandigheden en de dagelijkse beslommeringen van kinderen en jongeren zoals huiswerk, bijles, en hobbies. Hierdoor

worden de begeleiders tot op zekere hoogte buitenspel gezet in hun streven om participatie te optimaliseren. De uitdaging voor de begeiding in Overvecht is daarbij extra groot door de beperkende contextuele randvoorwaarden die realiteit zijn op deze Playground. Desalniettemin zullen zij deze uitdaging met beide handen aan moeten grijpen, wil de RKF met deze Playground een bijdrage kunnen leveren aan de sociale cohesie in de buurt en daarmee de sociaal-culturele integratie van kinderen en jongeren in de samenleving.

Naast het feit dat de Playground een praxis is van het nieuwe multiculturalisme, heb ik de Playground eerder ook vergeleken met een micromulticulturele samenleving. Om deze reden valt met betrekking tot de multiculturele samenleving lering te trekken uit de wijze waarop sociale processen zich voordoen op de Playground en hoe hier mee omgegaan dient te worden. Precies zoals het mes aan twee kanten snijdt waar het participatie en processen van in- en uitsluiting op de Playground betreft – sociale insluiting door participatie en belemmerde participatie door sociale uitsluiting – gaat dit ook op voor de multiculturele werkelijkheid waar in Nederland handen en voeten aan gegeven dient te worden om maatschappelijke fragmentatie te voorkomen. De multiculturele samenleving is wat dat betreft net een Playground. Ook hier is behoefte aan begeleiding. Door op de juiste wijze invloed uit te oefenen op processen van in- en uitsluiting die zich maatschappijbreed voordoen, kan er ook op samenlevingsniveau voor gezorgd worden dat uitsluiting wordt overwonnen door insluiting. Om tot een algemeen en inclusief cultureel inclusief cultureel compromis te komen, zal interculturele dialoog nodig zijn. Zoals is gebleken uit het voorbeeld van de Playground, zal gedegen begeleiding de benodigde verschuiving van primaire identificatie naar functionele identificatie kunnen faciliteren die nodig is om tot een dergelijke interculturele dialoog te komen. Daar sociale cohesie in de buurt als een belangrijke factor in sociaal-culturele integratie wordt gezien, kunnen instanties zoals buurtcommissies en wijkbureaus, gebruik maken van hun positie en mogelijkheden in de buurt en wijk om sociale insluiting door middel van participatie te stimuleren. Door juist beleid te voeren, kan de overheid ervoor zorgen maatschappelijk participatie, en dus sociaal-culturele integratie een feit zijn. Net zoals de begeleiding op

de Playground, rest ook hen één uitdagende, doch uiterst noodzakelijke opgave: ervoor zorgen dat niemand langer buitenspel staat.

Bibliografie

- Annema, P. (2007), *Erica Terpstra vraagt om sport op maat*. In: De Volkskrant. 12 april 2007
- Anderson, B. (1991), *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso
- Barth, F. (1969), *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Baumann, G. (1999), *The multicultural riddle: rethinking national, ethnic and religious identities*. London: Routledge.
- Benhabib, S. (2002), *The claims of culture. Equality and diversity in the global era*, Princeton/Oxford: Princeton University Press.
- Blokland-Potters, T.V. (1998), *Wat stadsbewoners bindt: sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora.
- Boeije, H. R. (2005), *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Amsterdam: Boom.
- Bolt, G., Torrance, M.I. (2005), *Stedelijke herstructurering en sociale cohesie*. Zeist: A-D Druk BV.
- Bottenburg, M. van, Schuyt, K. (1996). *De maatschappelijke betekenis van sport*. Arnhem: NOC*NSF.

- Bourdieu, P. (1978), *Pratiques sportives et pratiques sociales*. In: HISPA (Ed). 7eme Congres international de l'Association Internationale de l'Histoire de l'Education Physique et du Sport (HISPA Congres, Paris; 1978). (pp. 17-37). Paris: Institut National de Sport et de l'Education Physique.
- Cliteur, P. (2002). *Moderne Papoea's: dilemma's van een multiculturele samenleving*. Amsterdam: Arbeiderspers.
- Cohen, A. (1989), *The symbolic construction of community*. London: Routledge.
- Cohen, A. (1974), *Two-dimensional man*. London: Tavistock.
- Duyvendak, W. (2001), *Meeting point in Nederland: over samenlevingsopbouw, multiculturaliteit en sociale cohesie*. Amsterdam: Boom.
- Elling, A. (2002), *'Ze zijn er [niet] voor gebouwd'*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Eriksen, T.H. (2002), *Ethnicity and nationalism: antropological perspectives*. London: Pluto Press.
- Forrest, R.; Kearns, A. (2001), *Social cohesion, social capital and the neighbourhood*. In: Urban Studies. Vol. 38, No. 12 (pp. 2125-2143).
- Gans, H. J. (1962), *The urban villagers; group and class in the life of Italian-Americans*. New York: Free Press of Glencoe.
- Gijsberts, M. I. L. (2005), *Uit elkaars buurt: de invloed van etnische concentratie op integratie en beeldvorming*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Gowricharn, R. 2001. *In- en uitsluiting in Nederland: een overzicht van empirische bevindingen*. WRR werkdocument. Den Haag.

- Griffioen, S.; Tennekes, J. (2002), 'Culturele Universalia en Multicultureel Samenleven. In: Lucassen, J; Ruijter, A. (2002) *Nederland multicultureel en pluriform?: een aantal conceptuele studies*. Amsterdam: Aksant.
- Hart, J. de (2002), *Zekere banden, sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hedetoft, U. & Hjort, M. (2002) Introduction. In: *The postnational self. Belonging and identity*. University of Minnesota Press: Minneapolis.
- Huston, A.C. (2006), *Developmental contexts in middle childhood: bridges to adolescence and adulthood*. New York: Cambridge University Press.
- Junger-Tas, J. (2002), Etnische minderheden, maatschappelijke integratie en criminaliteit: een theoretisch raamwerk. In: Lucassen, J; Ruijter, A. (2002) *Nederland multicultureel en pluriform?: een aantal conceptuele studies*. Amsterdam: Aksant.
- Lucassen, J; Ruijter, A. de (2002), *Nederland multicultureel en pluriform?: een aantal conceptuele studies*. Amsterdam: Aksant.
- Luyendijk, J. (1998), *Een goede man slaat soms zijn vrouw*. Amsterdam: Uitgeverij Podium.
- Niekerk, van, M., Sunier, T. & Vermeulen, H. (1987), *Onderzoek interetnische relaties: literatuurstudie*. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- Parekh, B. (1997), *What is multiculturalism?* In: Thompson, K. (1997) *Media and cultural regulation*. London: Thousand Oaks.

- Parekh, B. (2000), *Rethinking multiculturalism: cultural diversity and political theory*. Basingstoke: MacMillan Press/Palgrave.
- Putnam, R.D. (1993), *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, R.D. (2000), *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
- Putnam, R.D. (2002), *Democracies in flux: the evolution of social capital in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
- Putnam, R.D. (2007), *E Pluribus unum: diversity and community in the twenty-first century: The 2006 Johan Skytte Prize Lecture*. In: Journal compilation. Nordic Political Science Association.
- Putnam R.D. (2007), *De prijs van immigratie: door grote verschillen kruipen mensen in hun schulp*. In: NRC Handelsblad. 30 juni 2007.
- Roosens, E. (1994), The primordial nature of origins in migrant ethnicity. In: Vermeulen, H.; Govers, C. (1994), *The anthropology of ethnicity: beyond 'ethnic groups and boundaries'*. Amsterdam: Spinhuis.
- Sampson, R., Groves, W.B. (1989), *Community structure and crime: testing social-disorganisation theory*. In: American Journal of Sociology, No. 94 (pp. 774-802).
- Sampson, R.J., Raudenbusch, S.W., Earls, F. (1997), *Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy*. In: Science. No. 277 (pp. 914-918).

- Sampson, R.J., Morenoff, J.D., Earls, F. (1999), *Beyond social capital: spatial dynamics of collective efficacy for children*. In: American Sociological Review. No. 64 (pp. 633-660).
- Scheerder, J., Pauwels, G., Vanreusel, B. (2004) *Sport en inburgering: een empirische analyse van de relatie tussen sportbeoefening en sociaal kapitaal*. In: Tijdschrift voor sociologie. Vol. 25, No. 4 (pp. 417-450).
- Scheffer, P. (2002), *Het multiculturele drama*. In: NRC Handelsblad. 29 januari 2002.
- Schnabel, P. (2000). *De multiculturele illusie; een pleidooi voor aanpassing en assimilatie. Met replieken van Ruben Gowricharn en Ineke Mok*. Utrecht: Forum.
- Schuyt, K. (1997), *Sociale cohesie en sociaal beleid*. Amsterdam: Publiekscolleges in De Balie.
- Sen, A. (2006), *Identity and violence. The illusion of destiny*. London: Allen: Lane.
- Steenbergen, J. 2001. *Values and norms in sport: critical reflections on the position and meanings of sport in society*. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Tambour, J., Steenbergen, J. (2000), *Sportfilosofie*. Leende: Damon
- Taylor, C. (2004), *Modern social imaginaries*. London: Duke University Press.
- Tully, J. (2002) Reimagining belonging in circumstances of cultural diversity: a citizen approach. In: *The postnational self. belonging and identity*. University of Minnesota Press: Minneapolis.
- Uitermark, J. 2003. *De sociale controle van achterstandswijken: een beleidgenetisch perspectief*. Universiteit van Amsterdam. Utrecht: Labor Grafimedia B.V.

Vanreusel, B. & Bulcaen, F. (1992), *De sociale betekenis van sportdeelname* (Rapporten van de Onderzoekseenheid Sociaalculturele Kinantropologie 15). Leuven: KULeuven/Instituut voor Lichamelijk Opleiding.

Verkuyten, M. (1992), *Zelfbeleving van jeugdige allochtonen: een socio-psychische benadering*. Amsterdam: Swets&Zeitlinger B.V.

Verkuyten, M. (1999), *Etnische identiteit: theoretische en empirische benaderingen*. Amsterdam: Het Spinhuis

Verweel, P. (2000), Sense making in sport organizations. In: Knoppers, A. (ed.) (2000), *The construction of meaning in sport organizations: management of diversity*. Maastricht: Shaker Publishing B.V.

Vogel, J. (2005), *Nabije vreemden: een eeuw wonen en samenleven*. Den Haag: SDU Uitgevers.

Wilton, R. D. (1998), *The constitution of difference: space and psyche in landscapes of exclusion*. In: Geoforum. No. 29 (pp. 173-185).

Wimmer, A. (2002), *Nationalist exclusion and ethnic conflict. Shadows of modernity*, Cambridge: Cambridge University Press.

Woldering, H. 2006. *Pluralisme, integratie en cohesie*. Budel: Uitgeverij Damon.

Websites

Koenis, S. (2003), *Voorbij multiculturaliteit en monocultuur*.

<http://www.migrantenstudies.nl/inhoud/2003-2/MS%202003-2%20Koenis.doc>

(Geraadpleegd op 10 november 2008).

Richard Krajicek Foundation (2004), *De Richard Krajicek Foundation in 2010*.
<http://www.krajicek.nl/foundation/foundation2010.pdf>. (Geraadpleegd op 17 december 2008).

Bijlage 1: Methodologische verantwoording en reflectie

Mijn onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode van 12 februari 2008 tot en met 4 juni 2008. In deze periode ben ik van maandag tot en met donderdag in de middag naar één van de twee Playgrounds gegaan – ofwel Playground de Gagel te Overvecht of Playground Abstederdijk te Sterrenwijk. De keuze om hier alleen in de middag naartoe te gaan, komt voort uit de tijden waarop activiteiten op de Playground plaatsvinden. Daar de kinderen en jongeren vrijwel allemaal overdag naar school gaan, zijn de Playgrounds voornamelijk naschools in gebruik en uitgestorven tijdens schooluren. Ik heb ervoor gekozen om te proberen allebei de Playground's een evenredig aantal keer te bezoeken. Zo ben ik gewoonlijk twee keer per week op de ene, en twee keer per week op de andere Playground aanwezig geweest.

Om de validiteit en betrouwbaarheid van mijn data te waarborgen, heb ik ervoor gekozen om triangulatie toe te passen. Dit houdt in dat ik mijn data op drie verschillende wijzen heb verkregen. Zoals aangegeven in de inleiding, heb ik mijn onderzoek in de eerste plaats vormgegeven door middel van participerende observatie. Hierbij hebben de methoden *being there* en *hanging around* een prominente plaats ingenomen. Op de Playgrounds ben ik overwegend als *active participant* aanwezig geweest en heb zodoende geparticipeerd in de activiteiten die hier plaats hebben gevonden. Hierdoor heb ik een *emic perspective* weten te verkrijgen op de sociale processen die zich op de Playgrounds afspeelen. Beide Playgrounds hebben echter een geheel eigen karakter context. Dit heeft zonder meer invloed gehad op de mogelijkheid voor mij om te participeren en de wijze waarop ik mijn onderzoek heb kunnen verrichten.

Op Playground Abstederdijk te Sterrenwijk is mijn participatie van meet af aan geaccepteerd en verwelkomd. Ondanks het feit dat ik mij als onderzoeker gepresenteerd heb, hebben de kinderen mij eerder als begeleider gezien. Dit komt doordat de kinderen die naar deze Playground komen, gewend zijn aan de aanwezigheid van begeleiding. Met de begeleiding heb ik dan ook veel contact gehad op de Playground, waardoor de link naar mij als begeleider gemakkelijk gelegd werd. Daarbij was het vrij gangbaar dat

begeleiding een participerende rol aannam en een potje voetbal, basketbal of tennis meespeelde. Het opbouwen van rapport heeft hierdoor vlotjes kunnen verlopen.

De situatie in Overvecht was echter behoeftig aan een enigszins beter overdachte strategie om te kunnen participeren op de Playground. In de eerste plaats werden de eerste paar weken van mijn onderzoek getekend door het natte en koude winterweer. In combinatie met de faciliteiten, of juist het ontbreken van faciliteiten bij Playground de Gagel, heeft dit danige invloed gehad op de aanwezigheid van kinderen op deze Playground. Er is hier namelijk, in tegenstelling tot Playground Abstederdijk, geen mogelijkheid om direct naast de Playground binnen te zitten en te schuilen voor eventuele regenbuien of om op te warmen na een potje voetbal. In deze periode heeft de Playground er dan ook veelvuldig verlaten bijgelegen. Voor mij betekende dit dat er geen mogelijkheid was om op een beschutte plek te wachten tot kinderen naar de Playground zouden komen, zonder daarbij de Playground uit het oog te verliezen. Dit heeft mij doen besluiten om iedere middag mijn basketbal mee te nemen om daar zelf wat te ballen totdat er kinderen naar de Playground kwamen. Hierdoor kreeg ik het zelf niet te koud in afwachting van kinderen en jongeren. Daarnaast heeft dit ook het bijzonder positieve gevolg gehad dat sommige kinderen, woonachtig in de flat die naast de Playground staat, bij het horen en zien van mijn gebasketbald, besloten een oversteek naar de Playground te wagen, zelfs wanneer het regende. Zij namen dan hun voetbal mee – want basketbal is niet cool – om samen met mij een balletje te trappen. Dit heeft mij verzekerd van de mogelijkheid om te participeren, ook voor de latere stadia van mijn onderzoek.

Op beide Playgrounds heeft mijn onderzoek zich voornamelijk geconcentreerd op kinderen en jongeren tussen de 4 en 19 jaar oud. Alvorens aan mijn onderzoek te beginnen had ik het plan om met deze kinderen voornamelijk open interviews en diepte-interviews te houden. Hiervoor had ik op voorhand een aantal topiclijsten opgesteld. Echter, als snel werd mij duidelijk dat deze doelgroep en de context op de Playgrounds hier niet optimaal voor waren. Voornamelijk de jongens die op de Playgrounds aanwezig waren, kwamen daar niet naartoe om te kletsen, maar om te sporten. Het aanknopen van gesprekken met meiden was echter eenvoudiger. Tot op zekere hoogte is dit echter wel

een beperkende factor geweest voor het verzamelen van data op basis van informele gesprekken en interviews.

Op Playground de Gagel in Overvecht heeft een additionele factor een zeer belangrijke invloed gehad op mijn keuze om mijn onderzoek voornamelijk te verrichten door middel van observaties. De kinderen, en met name de jongeren, hadden een relatie van wantrouwen met de politie. De eerste vraag die mij dan ook werd gesteld tijdens mijn eerste dag op de Playground, was of ik van de politie was. Allerlei cowboy- en indianenverhalen over hoe de politie hen op alle mogelijke manieren zou willen controleren zijn daarbij de revue gepasseerd. De veronderstelling was dat ik als undercover agente kwam kijken wie zich op de Playground bevond en wat zij daar uitvoerden. De verdenking hiervan, heeft bij enkele kinderen, en voornamelijk bij de jongeren enige argwaan en terughoudendheid teweeg gebracht. Dit heeft voor mij de mogelijkheid om interviews met individuen te houden beperkt, daar dit de argwaan, zowel naar mij als naar de informant, eenvoudig zou kunnen doen toenemen, met de mogelijke gevolgen van dien voor mijn eigen onderzoek – de mogelijkheid om de methode van participerende observatie verder te gebruiken zou eenvoudig in het geding kunnen komen. Dat dit een redelijke overweging is geweest, is gebleken op het moment dat een grootscheepse actie van de politie op deze Playground plaatsvond nadat drie maanden van mijn onderzoek reeds waren verstreken. Dit heeft redelijk wat voet in aarde gehad voor het herwinnen van het vertrouwen en rapport dat ik inmiddels had opgebouwd. Al met al hebben meer informele gesprekken hierdoor mijn voorkeur gekregen, ondanks de eerder genoemde beperkingen die hieraan verbonden waren. De topiclijsten die ik vooraf had opgesteld hebben mij hier goede houvast bij geboden. Echter, ook in deze was een zekere tactiek geen overbodige luxe. Op dezelfde eerste dag op de Playground in Overvecht is mij direct duidelijk geworden dat het voeren van gesprekken met een groep kinderen of jongeren mij weinig tot geen zinnige data zou opleveren. Vrijwel iedere poging om met een aantal jongens bij elkaar tot een gesprek te komen, onttaarde in een festijn van vaak seksueel of crimineel getinte grootspraak. Dit is niet vreemd volgens socioloog Herbert Gans (1962) die schrijft dat het zogenaamde *jockeying* voor respect, macht en status een *peer group* niet vreemd is. Bij gesprekken met groepen meiden is dit overigens niet aan de orde geweest.

Dit alles heeft tot gevolg gehad dat mijn data voornamelijk is gebaseerd op observaties. Desalniettemin hebben informele gesprekken en half-gestructureerde interviews die ik met twee begeleiders heb gevoerd, een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de inhoud van mijn data. De combinatie van observaties, open informele gesprekken en halfgestructureerde interviews, heeft ertoe geleid dat mijn data controleerbaar is geworden. Op deze wijze heb ik de validiteit en betrouwbaarheid van de data kunnen waarborgen. Zo heb ik kunnen nagaan of mijn observaties, en niet te vergeten, mijn interpretatie van deze observaties, overeen kwamen met wat de betreffende personen hierover te zeggen hadden. Daarnaast heb ik voornamelijk tijdens de interviews met de begeleiding om verheldering kunnen vragen over mijn observaties die betrekking hadden op het verloop van sociale processen. Zij hebben mij zo meer inzicht kunnen verschaffen in het verloop en de achtergronden van de sociale processen die zich hier voordeden. Ook hebben mijn observaties gefungeerd als controle van de zaken die de kinderen en jongeren mij tijdens informele gesprekken vertelden. Sociaal wenselijke antwoorden worden namelijk gemakkelijk gegeven waar het sociale processen van in- en uitsluiting betreft. Het zogenaamde *practise what you preach* is dan ook niet altijd opgegaan, zo is gebleken.

Door de methode van participerende observatie te hanteren kunnen waardevolle inzichten worden verkregen in sociale processen en omstandigheden. Daarbij dient echter in acht genomen te worden dat de onderzoeker zelf als onderzoeksinstrument fungeert. Doordat er sprake is van inter-persoonlijke communicatie tijdens het onderzoek, kan dit van invloed zijn op de uitkomsten van het onderzoek. Zo kunnen sociaal-culturele achtergrond, leeftijd en sekse invloed uitoefenen op de interactie die plaatsvindt met en tussen informanten op de Playground. Ik ben mij dan ook zeer bewust geweest van mijn eigen invloed op de sociale interacties die er plaats hebben gevonden.

Als autochtone 23-jarige vrouw, viel ik zonder meer op tussen de overwegend Marokkaanse jongeren tussen de 4 en 19 jaar oud. Het politieverhaal kwam dan ook niet zomaar uit de lucht vallen en heeft mijn rol als onderzoeker, zoals eerder gezegd, zekere mate beïnvloedt. Daarnaast heeft mijn leeftijd hoogst waarschijnlijk invloed gehad op de begeleidingsrol die mij is toebedeeld door de kinderen op de Playground, ook op

Playground de Gagel, hoewel in beperkte mate. Op deze Playground werd deze rol mij voornamelijk door de “harde kern” toebedeeld, maar ook door de ouders die heel sporadisch naar de Playground kwamen. Ik heb in zekere zin dankbaar gebruik kunnen maken van deze rol. In alle gevallen heb ik de sociale processen van uitsluiting in eerste instantie op hun beloop gelaten indien deze zich voordeden. Echter, indien duidelijk werd dat er geen aanstalte werd gemaakt om iemand de kans te geven om te participeren, heb ik mij als “begeleider” hard gemaakt voor de insluiting van deze persoon. Hierdoor heb ik aan den lijve kunnen ondervinden op welke wijze begeleiding wel of geen invloed kan uitoefenen op de participatie van kinderen en jongeren.

Naast deze invloeden van mijn persoonlijke aanwezigheid op de Playgrounds op de sociale processen die zich hier hebben afgespeeld, blijft ook de data-analyse niet gevrijwaard van persoonlijke invloeden. Data-analyse gaat altijd gepaard met interpretaties van de onderzoeker. Echter, om bevooroordeling te voorkomen en ervoor te waken dat mijn interpretaties van mijn observaties incorrect waren, heb ik ten tijde van mijn onderzoek regelmatig gepolst hoe begeleiders en kinderen zelf verschillende gebeurtenissen hebben geïnterpreteerd.

Zoals vermeldt heb ik op twee verschillende Playgrounds van de Richard Krajicek Foundation onderzoek gedaan, wat een verscheidenheid aan data heeft opgeleverd. Desalniettemin heb ik ervoor gekozen om me in deze thesis voornamelijk op Playground de Gagel in Overvecht te concentreren. De gedachte die hieraan ten grondslag ligt komt voort uit de tastbaarheid, of juist de ontastbaarheid, van voornamelijk processen van voornamelijk insluiting, maar ook van processen van uitsluiting. Processen van uitsluiting zijn echter relatief eenvoudig te constateren en te observeren – uitsluiting valt simpelweg meer op dan insluiting. Als gevolg van de aanwezigheid van bepaalde contextuele randvoorwaarden die allen een positief effect op processen van insluiting op de Playground hebben, is er op de Playground in Abstederdijk relatief veel meer sprake geweest van processen van insluiting dan van uitsluiting. Om toch een eenduidig beeld te geven van deze sociale processen die zich voordoen op de Playground en hun invloed op participatie, heb ik er dus voor gekozen mij te richten op Playground de Gagel, gelegen in de Utrechtse wijk Overvecht.

